

ZAPISNIK

sa sjednice Ženskog parlamenta, održane 7. marta 2014. godine

Sjednica je počela u 11 sati.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, organizovao je treće zasijedanje pod nazivom „Ženski parlament“, na kojem su članovi/ice i predstavnici/e Vlade Crne Gore odgovarali na pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija i predstavnica: univerziteta, sindikata, lokalne samouprave i nevladinih organizacija.

Sjednici je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora.

Sjednici su prisustvovali:

- član/ice Odbora: Goran Tuponja, mr Branka Tanasijević, Žana Filipović, Draginja Vuksanović, Ljerk Dragičević i dr Radisav Nišavić.
- potpredsjednici Skupštine: Željko Šturanović i Suljo Mustafić;
- poslanice: Zorica Kovačević, Marta Šćepanović, Azra Jasavić i Snežana Jonica;
- predsjednici klubova poslanika: mr Aleksandar Damjanović, Maden Bojanić i Almer Kalač;
- predstavnice ženskih grupa parlamentarnih partija: Dragana Đurković, Kristina Mićković, Spomenka Đalović, Maida Bešlić, dr Anka Stanišić (DPS); Ivana Raščanin i dr Angela Ćorić (SDP); Nataša Vuković i Sonja Radunović (SNP); Milena Pavićević i Ivana Gogić (Pozitivna); Kenana Strujić (BS), Veneranda Djonaj (Forca); dr Zylfije Duraku (Demokratska partija); Tanja Bakalbašić (HGI) i Neda Dabović (LPCG).
- predstavnici/ce univerziteta, sindikata, lokalne samouprave i nevladinih organizacija: prof. dr Lidija Vujačić (Univerzitet Crne Gore), mr Dragica Anđelić (Univerzitet „Mediterran“), mr Aleksandra Vuković i dr Maja Bogojević (Univerzitet Donja Gorica), Ivana Prnjat i Tatjana Vukosavović (Savez sindikata Crne Gore), Lidija Pejović (Unija slobodnih sindikata Crne Gore), Senada Sejmanović i Maja Ikervari Ćorić (Opština Mojkovac), Darka Ognjanović (Opština Tivat), Milojka Glišić (Opština Bar), Jelena Grupković (Crnogorsko Američko udruženje studenata - MAYAA), Sanja Rašović (Građanska alijansa), Sabina Talović (Bona fide-Pljevlja); Miroslava Mima Ivanović i Marina Vujačić (Udruženje mladih sa hendikepom); Nina Kolenović (SOS telefon Plav); Fana Delija (Centar za romske inicijative, Nikšić), Maja Raičević (Centar za ženska prava), Anida Mila, Ljumnije Ramušević i Senada Ramušević (Udruženje žena Ostros), Nikoleta Tomović (CEMI), Dženita Brčvak (CEDEM), Marina Perković (Zdrava-Dona Montenegrina), Branka Vlahović (NVO „Spes“).
- zamjenik generalnog sekretara Skupštine Slobodan Dragović;
- gosti: predsjednica Vrhovnog suda Vesna Medenica, predsjednica Ustavnog suda Desanka Lopičić, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković, predsjednica Opštine Kotor Marija Ćatović, predsjednica Skupštine opštine Bar Branka Nikezić, predsjednica Skupštine opštine Nikšić Sonja Nikčević, predsjednica Skupštine opštine Herceg Novi Danijela Đurović, savjetnica predsjednika Crne Gore Sonja Tomović Šundić, ambasadori/ke: SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke, Francuske, Ukrajine, Turske, Poljske, Hrvatske; zamjenik/ca ambasadora: Slovačke, Slovenije, Rusije, Ujedinjenih Emirata; mađarski konzul, šefica UNHCR i kopredsjedavajuća UN Grupe za ljudska prava i rodnu ravnopravnost, zamjenik šefa Misije OEBS-a u Crnoj Gori, asistentkinja na programu demokratije u Kancelariji OEBS-a, koordinatorka UNDP u Crnoj Gori, članica UN Grupe za ljudska prava i rodnu ravnopravnost, predstavnica Fondacije Konrad Adenauer za Crnu Goru, politički savjetnik u Ambasadi Ujedinjenog Kraljevstva, savjetnica u Ambasadi Srbije, treća sekretarska u Ambasadi Makedonije, savjetnica u Ambasadi Bosne i Hercegovine, koordinatorka za aktivnosti rodne ravnopravnosti u Ministarstvu odbrane, Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Ministarstvu prosvjete, Upravi policije i Centru za stručno obrazovanje.

Sjednicu je otvorio Željko Šturanović, potpredsjednik Skupštine Crne Gore, sljedećim izlaganjem:
 “Poštovane članice Ženskog parlamenta,
 Poštovani poslanici,
 Vaše ekselencije,
 Drage gošće i dragi gosti,

Dozvolite mi da, u ime Skupštine Crne Gore, kao i u svoje lično ime, pozdravim Ženski parlament i iskažem punu podršku njegovom radu.

Posebno pozdravljam i zahvaljujem se na predanom radu poslanicama, koje i pored svih teškoća na koje nailaze, uspijevaju da korak po korak mijenjaju ulogu žena, kako u politici, tako i u društvu.

Ženski parlament, jednom godišnje, organizuje Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, povodom 8. marta, Međunarodnog dana žena, sa ciljem promocije ženskih ljudskih prava u Crnoj Gori. Slaveći 8. mart imamo priliku da proslavimo politička, ekonomska i socijalna dostignuća žena, kao i da se podsjetimo na sve žene u istoriji koje su revolucionarnom borbom izborile ženska ljudska prava koja danas živimo. Tu, prije svega, mislim na pravo na obrazovanje, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na rad i bolje radne uslove, pravo na dostojanstven život i pravo glasa.

Crna Gora, kao članica Ujedinjenih nacija, Savjeta Evrope, OEBS-a i drugih organizacija, vodi politiku u skladu sa poštovanjem opšte prihvaćenih standarda u politici rodne ravnopravnosti. Potpisnica je brojnih međunarodnih dokumenata iz oblasti ženskih ljudskih prava među kojima su i Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih nacija i Konvencija o sprječavanju i suzbijanju nasilja u porodici i nasilja nad ženama Savjeta Evrope.

Univerzalna deklaracija o demokratiji kaže da uspjeh demokratije unaprijed pretpostavlja stvarno partnerstvo između muškaraca i žena u vođenju poslova društvene zajednice gdje oni rade podjednako, dopunjavaju jedni druge, uzajamno se obogaćujući iz međusobnih razlika. Shodno tome ne smijemo zanemariti potencijal polovine stanovništva kojeg čine žene i njihov doprinos u izgradnji demokratskog društva kome težimo.

Opredjeljujući se za put evropskih i evroatlanskih integracija, kao okvir za ukupni demokratski i ekonomski razvoj zemlje, Crna Gora preduzima neophodne mjere kako bi se postigla ravnopravnost žena i muškaraca u društvu i time ostvario politički, ekonomski, socijalni i kulturni razvoj.

Uspostavljen je snažan zakonodavni okvir kada je u pitanju ravnopravnost žena i muškaraca, polazeći od Ustava Crne Gore preko Zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugih zakona i akata koji zabranjuju diskriminaciju po osnovu pola i obezbjeđuju formalnu ravnopravnost muškaraca i žena, kao i brojnih strateških dokumenata koja sadrže rodno osjetljiv pristup. Međutim, to nije dovoljno da se u praksi prevaziđe neravnopravnost žena.

Moramo priznati da su žene u najvećem broju žrtve porodičnog i seksualnog nasilja, žene u prosjeku primaju nižu platu od muškaraca, žene su nedovoljno zastupljene na rukovodećim mjestima, žene pripadnice manjinskih naroda, naročito Romkinje i Egipćanke, su dvostruko diskriminisane.

Zato danas činimo kritički osvrt na ono što je do sada postignuto u Crnoj Gori na unaprjeđenju prava žena kako bi mogli definisati buduće korake u cilju punog ostvarenja njihovih prava. Postavljanjem pitanja Vladi Crne Gore, članice Ženskog parlamenta, tj. predstavnice ženskih grupa parlamentarnih partija, kao i predstavnicu univerziteta, sindikata, nevladinih organizacija, ali i lokalnih zajednica, osim što vrše jednu vrstu kontrolne uloge, ukazuju na područje gdje treba posvećenije raditi na postizanju rodne ravnopravnosti, ali i promovišu postignuto.

Uvažavajući značaj Ženskog parlamenta, mogu da kažem da će Skupština Crne Gore pružiti podršku Odboru za rodnu ravnopravnost, kao i drugim nadležnim radnim tijelima, i posvetiti posebnu pažnju nadzoru nad aktivnostima organa i institucija iz oblasti rodne ravnopravnosti.

Neophodno je da, svako u svom djelokrugu rada i djelovanja, napravi konkretne korake na jačanju uloge žena u društvu i na taj način se okrenemo punom poštovanju Ustava i drugih zakona, koje smo donijeli a koji ne poznaju podjelu ni po “rodu” nipo “broju”.

Odnosno, reći ću na drugi način, ne treba žene toliko da se bore za ostvarivanje svojih prava, jer ona su zakonima već regulisana, koliko muškarci treba da prestanu da ih uzurpiraju.

Generalni sekretar UN Ban Ki Mun je u ovogodišnjoj izjavi povodom Međunarodnog dana žena, između ostalog, saopštio: "Imam poruku za kolege muškarce i dječake: igrajte svoju ulogu. Svi od nas imaju koristi kada žene i djevojke – majke, sestre, prijateljice i kolegice – mogu postići svoj puni potencijal jer ravnopravnost za žene je napredak za sve".

Pokažimo svoju civilizacijsku zrelost time što će nepoštovanje apsolutne slobode ljudskih prava, a posebno ženskih ljudskih prava, biti samo na nivou izuzetaka i incidenata koje ćemo mnogo lakše rješavati.

Svim ženama čestitam današnji praznik sa željom i obavezom da se ženska prava više poštuju i da svakog dana u godini radimo na njihovom unaprjeđenju".

Prisutnima se obratila predsjednica Odbora Nada Drobnjak sljedećim izlaganjem:

"Međunarodni dan žena je priča o običnim ženama koje su stvarale historiju, piše u tekstu UN o historijatu i genezi praznika žena, a mi znamo da nije samo riječ o osmom martu, jer je čitava historija pokreta za emancipaciju, osvješćivanje i osnaživanje žena, u stvari, priča o običnim ženama

Kad nam se začecem odredi pol i rodimo se kao djevojčice ili dječaci, na to nemamo nikakav uticaj. Prirodna igra slučajnosti odredila nam je pol. Ali, društvo u kom se rađamo određuje nam uloge. Različite, "skrojene" kulturom, tradicijom, običajima, ponašanjem koje neko društvo smatra prihvatljivim i poželjnim samo zato što smo rođeni kao dječaci ili djevojčice.

I gledajući razne ljudske zajednice, različite po svemu, od mjesta gdje na planeti žive, preko jezika, kolektivnog sjećanja koje njeguju, lako se uočava jedna sličnost: muškarac odlučuje, čak i, kakva je uloga žene, ponekad i s jasnom porukom da je žena "vlasništvo" muškarca i da cio njen život treba i mora da bude "u službi" muškarca, porodice, brige o drugima. Dugo je bilo dominantno, koje još uvijek opstaje, da je prirodna uloga žene, njena funkcija majke, ujedno i njena najvažnija i, najčešće, jedina društvena funkcija.

8. Mart nije Dan žena u smislu žena kao pola. To je dan obilježavanja ženske borbe za ravnopravnost, emancipaciju i mir. To je praznik svih ljudi koji smatraju borbu za emancipaciju čovječanstva pravednom. Praznik u slavu žena koje se bore za svoja prava i emancipaciju.

Tokom prošlog vijeka žene su se izborile za prava koja danas živimo, prije svega, pravo na obrazovanje, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na rad i bolje uslove rada, pravo na dostojanstven život i pravo glasa.

Danas se moramo sjetiti svih onih "običnih" žena sa snažnim, pametnim, hrabrim idejama, potezima, odlukama i djelovanjem, koje su osvajale te slobode.

Jedna od lučonoša je svakako i Klara Cetkin, žena koja je predložila obilježavanje ovog dana.

Objavila je knjigu „Pitanje prava žena i radnica današnjice“, i postavila osnove za socijalističku teoriju emancipacije žene, zastupajući tezu da su socijalizam i feminizam veoma usko povezani. Njene poruke i danas su aktuelne. Rekla je: „Oni koji su se svojom čašću pred licem čovječanstva obavezali na oslobođenje, ne smiju dopustiti da cijela jedna polovina ljudskog roda zbog ekonomske i socijalne zavisti bude osuđena na ropstvo. Onaj ko želi da dopusti tlačenje radnika od strane kapitalista, dopustiće i tlačenje žene od strane muškaraca, a ona će ostati potlačena sve dok ekonomski ne bude nezavisna“.

Takođe, 1906. godine ona je poručila: "Kako muškarac i žena pripadaju jedno s drugim pri stvaranju djeteta, tako pripadaju jedno s drugim pri odgoju djeteta, jer odgoj je drugo stvaranje djeteta i u mnogo slučajeva i važniji deo stvaranja djeteta, a kasnije čovjeka. Zbog toga je neophodno da duhovna i običajna snaga koju muškarac ima na svojoj strani, te ista ta sa ženske strane djeluje u harmoniji i doprinose što boljem razvoju ličnosti djeteta. Zbog toga mi svečano objavujemo da djelo odgoja djeteta ne smije biti isključivo samo djelo majke, već mora biti zajedničko djelo roditelja... Dječaci i djevojčice treba da obavljaju sve poslove koje za njih donosi domaćinstvo sa jednakom spretnošću i zadovoljstvom".

Mi danas obično to nazivamo preraspodjela obaveza i odgovornosti u sferi privatnog i javnog.

Klara Cetkin i mnoge druge "obične" žene su primjer kako snažna volja odlučnih žena može da mijenja historijske puteve.

Emancipacija žena nije samo politička emancipacija, jer se ona zaustavlja na stvaranju žene koja javno može biti, i jeste, pravno i politički jednaka, ali privatno živi, u bijedi i oskudici, trpeći pri tome svaku vrstu nasilja, od verbalnog, preko fizičkog nasilja.

Ravnopravnost žena i muškaraca su neodvojivi dio korpusa ljudskih prava, te stoga predstavlja ključni element u reformskim procesima i podrazumijeva unaprjeđenje položaja žena u svim oblastima privatnog i javnog života.

U Crnoj Gori je, u proteklom periodu, dosta urađeno na zaokruživanju zakonodavnog okvira koji garantuje jednake šanse i mogućnosti za oba pola, međutim, u praksi se još uvijek srijećemo sa tradicionalnim shvatanjem pozicije i uloge žene u porodici i društvu. U godinama iza nas sprovedene su značajne aktivnosti na polju suzbijanja nasilja nad ženama, osnaživanja učešća žena u javnom i političkom životu, osnaživanja mehanizama na lokalnom nivou, podsticanja ženskog preduzetništva, iniciranja aktivnosti u cilju unaprjeđenja položaja žena na selu, unaprjeđenja položaja žena iz romske i egipćanske populacije, i osnaživanja učešća muškaraca u porodičnim obavezama. No, mora se još puno raditi na adekvatnoj primjeni usvojenih zakonskih normi.

Citiraću dio poruke generalnog sekretara UN Ban Ki Mun koji je poručio: "Djevojčica rođena danas suočiće se sa nejednakošću i diskriminacijom, bez obzira gdje njena majka živi. Imamo zajedničku obvezu da osiguramo njeno pravo na život bez nasilja koje pogađa jednu od tri žene u svijetu; na jednaku platu za jednaki rad; da bude slobodna od diskriminacije koja je sprječava u učestvovanju u ekonomskom životu; da ima ravnopravno učešće u donošenju odluka koje utiču na njen život; na pravo da odluči da li će i kada imati djece, i koliko djece će imati .

Imam poruku za svaku djevojčicu koja se rodila danas, i za svaku ženu i djevojku na planeti: ostvarivanje ljudskih prava i jednakosti nije san, to je dužnost vlade, Ujedinjenih naroda i svakog ljudskog bića."

Kada se kaže osmi mart prvo se pomisli na tone cvijeća koje se tog dana poklanjaju ženama. Taj običaj je doveo do toga da su i mnoge žene zaboravile izvorne razloge i vrijednosti proslave tog dana. Osmog marta treba da, ne samo muškarci, već i žene ženama takođe, da poklone cvijet kao simboličan čin podržavanja dugotrajne, teške i, još uvijek, nezavršene borbe žena za ravnopravnost. Sve dok se ne postigne ravnopravnost žena i omogći razvoj njihovih potencijala, biće nemoguće riješiti najveće društvene, ekonomske i političke problem svijeta, jer, kao što se kaže u poruci iz UN-a ravnopravnost za žene je napredak za sve".

Za sjednicu Ženskog parlamenta dostavljena su 25 pitanja:

- 10 pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija (DPS-2; SDP-1;NOVA-1;PzP-1; SNP-1; Pozitivna-1; Bošnjačka stranka-1; Forca-1; HGI-1) i

- 15 pitanja predstavnica: univerziteta, sindikata, lokalne samouprave i nevladinih organizacija (Univerzitet Crne Gore- 1,Univerzitet Mediteran-1; Univerzitet Donja Gorica-1; Savez sindikata Crne Gore-1; Unija slobodnih sindikata-1; Opština Mojkovac-1, NVO-9 i to: Udruženje žena Ostros, Fondacija za stipendiranje Roma, Udruženje mladih sa hendikepom, SOS telefon Plav, Građanska alijansa, Bona fide Pljevlja, Crnogorsko Američko udruženje studenata (MAYAA), Centar za romske inicijative i Centar za ženska prava).

Pitanja su postavljena: predsjedniku Vlade Crne Gore (6), potpredsjedniku Vlade za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku (2), ministru vanjskih poslova i evropskih integracija (1), ministru ekonomije (2), ministru prosvjete (3), ministru zdravlja (1), ministru finansija (2), ministru rada i socijalnog stranja (3), ministru poljoprivrede i ruralnog razvoja (1), ministru za ljudska i manjinska prava (1), ministru odbrane i ministru unutrašnjih poslova (1) i Vladi (2).

Vrijeme za postavljanje pitanja iznosilo je dva minuta. Članovi/ce i predstavnici/e Vlade odgovarali su na pitanja usmeno, u trajanju do dva minuta.

Pitanja su postavile:

Predsjedniku Vlade Crne Gore

1. Mr DRAGICA ANĐELIĆ, Univerzitet »Mediterran«:

Planom za podsticanje rodne ravnopravnosti predviđeno je kreiranje i izrada sveobuhvatne baze podataka o ženskom preduzetništvu u toku 2014. godine. Dokle se stiglo sa ovom aktivnošću pošto je dobra baza podataka osnov za kreiranje kvalitetne politike za unapređenje ženskog preduzetništva?

Odgovor na pitanje dala je Nina Vujošević, generalna direktorka Direktorata za razvoj Ministarstva ekonomije:

Programom rada Vlade Crne Gore za III kvartal 2014. godine je predviđeno usvajanje Strategije razvoja ženskog preduzetništva za period 2015-2019. godina. Cilj predmetne Strategije je jačanje uloge žena, podsticanje ženskog preduzetništva i poslovnog udruživanja žena. U procesu izrade Strategije i Akcionog plana za njeno sprovođenje, razmatraće se i aktivnost uspostavljanja baze podataka o ženskom preduzetništvu. U tom kontekstu, Direkcija za razvoj MSP je, shodno zaključku Vlade (u saradnji sa Zavodom za statistiku i Poreskom upravom) započela formiranje Radne grupe za unapređenje statističkog praćenja MSP, pri čemu je jedan od elemenata - praćenje žena u biznisu. U međuvremenu, do uspostavljanja ove baze, od značaja za praćenje projekata usmjerenih na podršku razvoja preduzetništva, a time i ženskog preduzetništva, će biti elektronska baza o razvojnim projektima, koju, na osnovu Zakona o regionalnom razvoju vodi Ministarstvo ekonomije i koja je uspostavljena u februaru 2014. godine. Pored navedenog, podrška razvoju ženskog preduzetništva se pored savjetodavne, realizuje i kroz programe državne pomoći preduzetništvu od strane Ministarstva ekonomije, direktnu kreditnu podršku od strane Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, podršku Ministarstva poljoprivrede kroz MIDAS projekat, kao i projekte finansirane iz IPA fondova i sl.

2. SANJA RAŠOVIĆ, Građanska alijansa:

Zašto je u izvršnoj vlasti zastupljen neadekvatan broj žena?

Odgovor na pitanje dala je Svetlana Rajković, pomoćnica ministra pravde :

Odgovor na Vaše postavljeno pitanje zahtijeva opsežnu sociološko-statističku analizu svih izvještaja relevantnih međunarodnih organizacija, analizu strukture društva, tradicije i kulturno istorijskog aspekta Crne Gore.

Utisak da je u izvršnoj vlasti veći broj pripadnika muškog pola Vas ne vara. Tačno je da je broj žena u izvršnoj vlasti znatno manji od broja muškaraca. No, razlozima zbog čega je konkretan odnos muško ženske populacije u izvršnoj vlasti takav, predmet su pažnje i analiza organa izvršne vlasti koje se bave ovom problematikom.

Ustavno opredjeljenje i zakonski propisi, te javno proklamovane političkih stavova, kao i dokumenta pojedinih partija i utvrđene obaveze, su jedno, dok podaci o učešću žena u organizacionim strukturama političkih partija, kao i zakonodavne, izvršne i sudske vlasti pokazuju relativno nedovoljan stepen zastupljenosti žena u njihovom radu, kao i njihovu slabu zastupljenost na visokim funkcijama koje uključuju donošenje odluka.

Međutim, statistički podaci koji su dostavljeni od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava u septembru mjesecu 2013. godine govore da u izvršnoj vlasti u pogledu zastupljenosti žena na pojedinim rukovodećim mjestima dostižu procenat i do 50% kao što je kategorija savjetnika potpredsjednika Vlade. U kategoriji visokog rukovodnog kadra odnosno direktora direktorata procenat učešća žena je 41, 79 % a u kategoriji državnih sekretara procenat žena je 33,33%

U odnosu na druge grane vlasti može se reći da je izvršna vlast po procentu zastupljenosti žena iza sudske vlasti u kojoj je procentualno zastupljenost žena preko 50%, dok na nivou Skupštine u smislu broja poslanica procenat zastupljenosti iznosi samo 16,05%.

Da zaključim, činjenica je da je broj žena u izvršnoj vlasti još uvijek neadekvatan, ali imajući u vidu, socijalni, kulturološki i istorijski aspekt razvoja cmogorskog društva sigurna sam da ćete se složiti da je i po ovom pitanju Crna Gora ostvarila značajan demokratski napredak u odnosu na blisku prošlost.

3. FANA DELIJA, Centar za romske inicijative:

Koliko je država Crna Gora u ovoj godini izdvojila sredstava za pitanje inkluzije Romkinja i Egipćanki, za koje oblasti i koliko se obavezuje, a koliko očekujete od stranih donatora?

Odgovor na pitanje dao je dr Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava:

Zakonom o budžetu Crne Gore za 2014. godinu (»Službeni list Cite Gore«, broj 61/13), Programom 3291 — Unapređenje položaja RAE populacije, planirana su sredstva u iznosu od 180.198,63 eura. Planirana finansijska sredstva biće upotrebljena za realizaciju sljedećih aktivnosti:

- Program stipendiranja romskih srednjoškolaca i studenata
- Obilježavanje 8. aprila, Svjetskog dana Roma
- Obezbjedivanje besplatnih udžbenika i školskog pribora za romske učenike I, II i III razreda osnovne škole
- Izrada i štampanje romskog rječnika
- Organizacija ljetnjeg kampa romskog jezika
- Prevod i štampanje pravnih propisa na romski jezik
- Saradnja sa lokalnim samoupravama na polju izrade i sprovođenja lokalnih akcionih planova za Rome i Egipćane
- Organizacija ljetnjih i zimskih boravaka u dječijim odmaralištima
- Organizacija tematskih okruglih stolova sa NVO sektorom
- Aktivno partnerstvo u regionalnoj inicijativi za standardizaciju romskog jezika
- Regionalni projekat »Dekada inkluzije Roma 2005-2015«

Sve ove aktivnosti se podjednako odnose na oba pola, a s obzirom da se radi o pojedinim programima koji se u kontinuitetu sprovode, iznijeću nekoliko podataka razvrstanih po polu:

Za školsku 2013/2014 godinu polaznicima I, II i III razreda su besplatno podijeljeni kompleti udžbenika, ukupno 962, od čega je 47,40% djevojčica. Ukupan iznos utrošenih sredstava za ovu aktivnost je 54.349 eura.

U prethodnoj školskoj godini ukupno je bilo 78 stipendista srednjoškolaca, od toga je 33 učenica i 45 učenika. Stipendista visokoškolaca je 14, od toga su 7 studentkinja i 7 studenata. Za ovaj program je utrošeno 75.000 eura.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je obezbjedilo boravak u odmaralištu na Ivanovim koritima za 15 romskih i egipćanskih mališana, najboljih učenika, iz Podgorice, Nikšića i Herceg Novog, od čega je bilo 8 učenika i 7 učenica. Ministarstvo je organizovalo i besplatno sedmodnevno ljetovanje za učenike/ce osnovnih škola, pripadnike romske i egipćanske populacije. Dvadesetpet najboljih romskih i egipćanskih učenika/ca VII, VIII i IX razreda osnovnih škola iz Berana, Bijelog Polja, Nikšića i Podgorice boravili su u dječijem odmaralištu "Lovćen" u Budvi, od čega je bilo 16 djevojčica i 9 dječaka.

U okviru kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“, upravo u saradnji sa organizacijom koju Vi predstavljate, snimljen je dokumentarni film „Izbjegni moju sudbinu“, koji govori o maloljetničkim ugovorenim brakovima kod Roma. Film je promovisan u Nikšiću, Beranama i Podgorici, uz učešće predstavnika Uprave policije, Tužilaštva, sudova, centara za socijalni rad, NVO. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo i finansiralo edukativne radionice i seminar o borbi protiv ugovorenih i prisilnih brakova kod Roma. Za ove aktivnosti, Ministarstvo je obezbjedilo oko 8.000 eura.

U okviru Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti, planirana su sredstva za realizaciju aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, koje se odnose podjednako i na pripadnice romske i egipćanske populacije. U okviru planiranih aktivnosti ove organizacione jedinice Ministarstva za ljudska i manjinska prava, planirane su dvije aktivnosti koje se direktno odnose na pripadnice romske i egipćanske populacije, a to su organizacija kampanje u cilju ohrabriranja što većeg broja Romkinja i Egipćanki za upis u vrtić,

osnovne, srednje škole i fakultete i organizacija edukacija za Romkinje i Egipćanke o zakonskim mehanizmima zaštite od nasilja u porodici i ranih prisilnih brakova.

Kada su u pitanju očekivane strane donacije, izuzev sredstava iz IPA fondova predviđenih za realizaciju projekta »Program za rodnu ravnopravnost«, u okviru kojeg se sprovode i aktivnosti usmjerene prema Romkinjama i Egipćankama, još uvijek nema najava za dodatnim finansiranjem aktivnosti koje su vezane za socijalnu integraciju Romkinja i Egipćanki.

4. ANIDA MILA, Udruženje žena Ostros:

Ima li Vlada ikakvih konkretnih planova o načinu kako da se pomogne mladim ženama sa seoskih područja? Interesuje nas da li planirate da pokrenete neku manju fabriku ili pogon za preradu proizvoda sa kojima je naš kraj veoma bogat, a koji ne postoje u turističkoj niti bilo kojoj drugoj ponudi Crne Gore? Mislimo, na organizovan otkup poljoprivrednih proizvoda i ljekovitog bilja, kao i na izradu autentičnih proizvoda sa ovog područja: ćilima, tkanina i narodnih nošnji?

Odgovor na pitanje dao je Petar Ivanović, ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja:

Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, u okviru mjera Agrobudžeta, ili konkretnije mjerama podrške ruralnom razvoju, podržava projekte koji imaju za cilj da pomognu seoskom stanovništvu u diverzifikaciji ekonomskih aktivnosti. To činimo iz razloga kako bismo dali doprinos poboljšanju kvaliteta života u ruralnim područjima, a posebno dali doprinos jačanju ženskog preduzetništva.

Na pitanje koje se odnosi na izgradnju manjeg pogona za preradu proizvoda, pozivamo ne samo žene Ostrosa, nego žene iz svih ruralnih područja Crne Gore, da iskoriste podršku iz Agrobudžeta kojom se podržavaju investicije u preradu poljoprivrednih proizvoda. Za ovu namjenu ukupno je planirano 4000.000 eura. Cilj mjere je očuvanje tradicionalnog načina proizvodnje, unaprijeđenje kvaliteta proizvoda i njihova ponuda kroz turizam.

Kada je u pitanju otvaranje pogona, Ministarstvo neće otvarati pogone za preradu ili otkupne centre, ali će podržati, u skladu sa svojim mogućnostima, projekte koje realizuju udruženja ili lokalna uprava. A žene Ostrosa već rade kroz dobro oranizovano udruženje, i imaju mogućnost da podnesu zahtjev Ministarstvu u skladu sa javnim pozivom koji će biti objavljen do kraja marta i da dobiju podršku do 50% vrijednosti ukupne investicije. Procedure nijesu komplikovane. Podržavaju se pojekti u iznosu do 10.000 eura.

Pored ove mjere, Ministarstvo podržava i razvoj nepoljoprivrednih aktivnosti, kao što je seoski turizam, gdje se daje podrška za adaptaciju objekata. I za ove investicije, mlade žene imaju povoljnije uslove i veći iznos podrške, nego muškarci.

Izrada suvenira i tradicionalnih nošnji jeste jedna od aktivnosti koja je značajna za očuvanje tradicije i obezbjeđenja dodatnih prihoda, ali u ovogodišnjem Agrobudžetu, zbog procedura registracije, nijesmo mogli da planiramo podršku i za te aktivnosti. Nadamo se da će do narednog Agrobudžeta biti ispunjeni uslovi koji bi nam omogućili da se uvede i ovaj vid podrške.

Napominjem da sve ne zavisi od Ministarstva poljoprivrede, mada, nesumnjivo, imamo ogromnu želju da poguramo dalji razvoj poljoprivrede u svim krajevima Crne Gore.

Takođe, napominjemo kada je u pitanju sakupljanje ljekovitog bilja kojim je Ostroški kraj bogat, da se Udruženje žene Ostros registruje za šemu organske proizvodnje, i na taj način ostvari podršku od 200 eura po hektaru ljekovitog bilja.

Perspektiva žena u ruralnim područjima je upravo u valorizovanju tradicionalnih proizvoda, ali na način što će se registrovati njihova proizvodnja, unaprijediti marketing proizvoda i raditi na zaštiti tradicionalnih specijaliteta.

Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo poljoprivrede, nastaviće sa pružanjem podrške projektima koji imaju za cilj osnaživanje ženskog preduzetništva, unaprijeđenje kvaliteta proizvoda i zaštitu tradicionalnih autohtonih proizvoda, nastaviće dalje sa podrškom unaprijeđenju kvaliteta života u ruralnim područjima i nastaviće dalje sa podrškom razvoju crnogorske poljoprivrede, ne samo zbog poljoprivrednika ili žena, već zbog generacija koje dolaze.

5. MIROSLAVA MIMA IVANOVIĆ, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore:

S obzirom da ni obrazovanje, ni zaposlenje, ni samostalni život nisu dostupni mladim ženama s invaliditetom, zbog arhitektonskih, finansijskih i barijera u stavovima, a koje sprečavaju mlade žene s invaliditetom da budu zastupljene u političkom životu, a da ne govorimo o ključnim pozicijama u državi, šta ćete konkretno preduzeti u cilju pokretanja učešća mladih žena s invaliditetom u politici Crne Gore?

Odgovor na pitanje dao je Goran Kuševića, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

Zakonom o zabrani diskriminacije ("Sl.list CG", br.46/10) članom 18 propisano je da se pod diskriminacijom lica sa invaliditetom smatra naročito: onemogućavanje ili otežavanje pristupa zdravstvenoj zaštiti, odnosno uskraćivanje prava na zdravstvenu zaštitu, redovni medicinski tretman i lijekove, rehabilitaciona sredstva i mjere; uskraćivanje prava na školovanje, odnosno obrazovanje; uskraćivanje prava na rad i prava iz radnog odnosa, u skladu sa potrebama tog lica; uskraćivanje prava na brak, na stvaranje porodice i drugih prava iz oblasti bračnih i porodičnih odnosa. Takođe, diskriminacijom se smatra nedostupnost prilaza objektima i površinama u javnoj upotrebi licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom, odnosno onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje korišćenja navedenih objekata, na način koji nije nesrazmjern teret za pravno ili fizičko lice koje je dužno da to omogući. Diskriminacija lica sa invaliditetom postoji i u slučaju kad nijesu preduzete posebne mjere za otklanjanje ograničenja, odnosno nejednakog položaja u kojem se ta lica nalaze. Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije koji se nalazi trenutno u skupštinskoj proceduri, pooštrene su kaznene odredbe za kršenje prava lica sa invaliditetom. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava će u Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije OSI čija izrada slijedi u 2014. godini precizirati i pojačati kaznene odredbe kojima se osobe sa invaliditetom štite od svih oblika diskriminacije.

Takođe, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom koji je u primjeni od 2008. godine, ima za cilj stvaranje uslova za povećanje zaposlenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti, omogućava zapošljavanje pod opštim i posebnim uslovima. Ovim zakonom poslodavac koji zaposli lice sa invaliditetom ima pravo na subvencije.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u završnoj fazi pripreme Akcionog plana za sprovođenje Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za 2014-2015 godinu, kojim je predviđeno sprovođenje mjera: aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju lica sa invaliditetom; uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja (informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja, profesionalnu orijentaciju, informativno motivacione radionice, javni rad, finansiranje zarada pripravnika, obrazovanje i osposobljavanje odraslih, podrška samozapošljavanju i dr.); podsticanje i podržavati uključivanje žena sa invaliditetom na tržište rada; prioritetno uključivanje žena sa invaliditetom u programe profesionalne rehabilitacije i mjere aktivne politike zapošljavanja i stvarati uslove za zapošljavanje OSI u organima državne uprave kao i sprovođenje kampanje za zapošljavanje OSI u organima državne uprave.

Akcioni plan u oblasti koja se odnosi na pristupačnost predviđa: obezbjeđivanje stalnog uklanjanja arhitektonskih i ostalih barijera na javnim površinama, saobraćajnim komunikacijama, javnim objektima, kao i stambenim objektima, izrada analize pristupačnosti objekta u javnoj upotrebi sa izradom plana za uklanjanje arhitektonskih barijera od strane korisnika tih objekata.

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2013. godinu, usvojen je Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014. godinu. Osnovni zadaci Akcionog plana su analiza pristupačnosti i definisanje prioriteta za uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima u javnoj upotrebi, a koji su u državnom vlasništvu, u cilju preduzimanja konkretnih mjera i aktivnosti za implementaciju člana 165 Zakona o uređenju prostora i izgradnju objekata, odnosno stvaranja pristupačnog okruženja za sve. Usvajanjem navedenog dokumenta, te njegovom implementacijom obezbijediće se pristupačnost za lica sa invaliditetom ne samo u pogledu fizičkog okruženja, već i sa aspekta poštovanja ljudskih prava ove populacije, što će dovesti do unapređenja njihovog položaja u skladu sa evropskim standardima.

Akcionni plan sadrži listu objekata za prioritetno prilagođavanje, koji treba da se prilagode u 2014. godini. Lista prioritetnih objekata za prilagođavanje za 2014. godinu, sačinjena je u saradnji sa predstavnicima nevladinih organizacija lica sa invaliditetom: Saveza slijepih Crne Gore, Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore i Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore, koji su u saradnji sa svojim područnim jedinicama utvrdili predmetnu listu prioritetnih objekata, a koja je bila polazna osnova za izradu ovog Akcionog plana.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma formiralo je radne timove, koji su izvršili analizu prioritetnih objekata u javnoj upotrebi i predložili tehnička rješenja elemenata pristupačnosti tim objektima sa predračunskom vrijednošću radova. Vlada Crne Gore je Kapitalnim budžetom za 2014. godinu, opredijelila sredstva u iznosu od 400.000,00 € za realizaciju Akcionog plana za prilagođavanje objekata za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti, od čega je 131.000,00 € za izradu tehničke dokumentacije a 269.000,00 € za izgradnju elemenata pristupačnosti.

Budžetska pozicija, odnosno projekat prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014. godinu realizovaće se od strane Direkcije javnih radova.

Potpredsjedniku Vlade za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku

1. SABINA TALOVIĆ, Bona Fide –Pljevlja:

Šta Vlada Crne Gore radi da bi se Konvencija o sprječavanju i suzbijanju nasilja u porodici i nasilja nad ženama Savjeta Evrope – Istanbulska konvencija adekvatno primjenjivala, a posebno šta planira da učini kako bi se obezbijedio potreban broj skloništa žrtvama nasilja i pružila podrška radu postojećih skloništa?

Odgovor na pitanje dao je Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

Crna Gora je među prvih pet zemalja potpisala, maja 2011. godine, Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Zakon o potvrđivanju Konvencije je usvojen u Skupštini Crne Gore 1. marta 2013. godine, i na taj način Crna Gora je među prvim državama koja je ratifikovala ovaj važan međunarodni dokument.

Shodno aktivnostima predviđenim u Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013 - 2017 a u cilju promovisanja Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska Konvencija) NVO „Centar za ženska prava" i Fondacija Petrović Njegoš, uz podršku Francuskog Instituta u decembru 2013. godine organizovali su u Podgorici prvu nacionalnu konferenciju. Istanbulska konvencija predstavlja prvi obavezujući pravni instrument u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Evropi.

Dio odgovora koji se odnosi na skloništa za žrtve nasilja dat je u odgovoru na pitanje koje je postavila Nina Kolenović — SOS telefon Plav.

2. NATAŠA VUKOVIĆ, Socijalistička narodna partija Crne Gore

Smatrate li da je amandman koji je DPS, tačnije poslanice Kovačević i Šćepanović, podnio na Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o izboru odbornika i poslanika, a poslanik Ranko Krivokapić kao predlagač prihvatio u skladu sa komentarima TAIEX eksperata na Predlog zakona koje je dostavila Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori?

Naime, amandmanom je predloženo da na izbornoj listi među svaka četiri kandidata bude po jedan kandidat manje zastupljenog pola, a komentari TAIEX eksperata ukazuju da ovo rješenje ne daje garanciju za unapređenje trenutne situacije reprezentacije žena i muškaraca na izbornim listama u Crnoj Gori, kada se zna da je procenat zastupljenosti žena u Crnoj Gori najniži na Balkanu.

Pa sam Vam kao potpredsjedniku za politički sistem morala postaviti pitanje da li ovo rješenje predstavlja uvažavanje preporuka Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, CEDAW Komiteta, Savjeta za ljudska prava UN (usvojenih na 16. sjednici) Deklaracije o pravima žena na Balkanu Evropskog Parlamenta (usvojene 21. maja 2013. god) Milenijumskog razvojnog cilja br.3, Venecijanske komisije itd. i da li na ovaj

način, ignorišući sve moguće preporuke, Demokratska partija socijalista otvoreno poručuje da žene i muškarci ne mogu imati jednaka prava i jednake šanse?

Odgovor na pitanje dala je Svetlana Rajković, pomoćnica ministra pravde:

Odgovor na Vaše pitanje zavrjeđuje širu analizu procesa izrade, predlaganja i donošenja Zakona o izmjenama zakona o izboru odbornika i poslanika. Kao što znate i Vi i ja, sva tri segmenta su bila u nadležnosti Skupštine Crne Gore — tj. radne grupe za vraćanje povjerenja u izborni proces, u čijem radu su učestvovali kako poslanici pozicije, tako i opozicije. Dakle, složit ćete se da odgovornost za konkretni Predlog izmjena navedenog zakona nije samo na DPS-u, već i Skupštini kao zakonodavnom tijelu tj. vama - poštovanim poslanicima i poslanicama.

Poznato mi je da podaci o učešću žena u organizacionim strukturama pojedinih političkih partija pokazuju nizak stepen zastupljenosti žena u njihovom radu, kao i njihovu slabu zastupljenost na visokim funkcijama koje uključuju donošenje odluka. Međutim, ovi podaci su uslovljeni i činjenicom da postoje objektivne okolnosti — nedovoljna motivisanost žena za uključivanje u procese javnih politika, naročito na nivou lokalnih samouprava.

Vlada Crne Gore, u cilju političkog osnaživanja žena, podržava uvođenje afirmativnih mjera u crnogorskim zakonima s ciljem ispunjavanja međunarodnih obaveza i poštovanja UN i EU principa i standarda. Poseban akcenat je dat na implementaciji CEDAW-a, kao i nedavno usvojene Rezolucije Evropskog parlamenta o pravima žena na zapadnom Balkanu.

U izvještaju za ispunjavanje preporuka CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija (sadržanih u paragrafima 19-23 Liste konkretnih predmeta i pitanja CEDAW /C/MNE/Q/1/Add.1), koji je Vlada usvojila, jedna od preporuka je broj 22. koja se odnosi na učestvovanje žena u političkom i društvenom životu. Poznato Vam je da je Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore na 24. sjednici održanoj 27. decembra 2013. godine razmatrao pomenuti Izvještaj i saglasio se sa njegovom sadržinom, uz preporuku da se dopuni tačka 22 koja se odnosi na rodnu izbalansiranost sastava Skupštine.

S obzirom da ste mi postavili pitanje kao potpredsjedniku Vlade Crne Gore, odgovoriću Vam da podjela vlasti u Crnoj Gori nije deklarativnog, već suštinskog karaktera, te da svaka od grana vlasti mora snositi odgovornost za svoj rad, uz princip uvažavanja i poštovanja druge grane vlasti.

S tim u vezi, tačno je da su poslanice Kovačević i Šćepanović podnijele prijedlog amandmana, da kako navodite „na izbornoj listi među svaka četiri kandidata bude po jedan kandidat manje zastupljenog pola“, a na Vaš komentar, postavljen u formi pitanja, da li ovakvim rješenjem DPS otvoreno poručuje da žene i muškarci ne mogu imati jednaka prava i jednake šanse, odgovoriću kratko.

Naprotiv, DPS kao najznačajniji politički subjekat u Crnoj Gori, je partija koja je svojim konkretnim zalaganjem kroz niz zakonskih i konkretnih mjera u implementaciji niza zakona i podzakonskih akata dala značajan doprinos u afirmaciji žena, rodne ravnopravnosti, zaštiti i jednakih šansi za svakog građanina države Crne Gore. DPS je predloženim amandmanima, u svojim redovima obezbijedila visok stepen zastupljenosti žena, žena koje i danas na odgovoran i profesionalan način ispunjavaju obaveze i u punoj mjeri doprinose da DPS jeste prepoznata kao partija koja afirmiše princip demokratije i jednakosti bez obzira na pol i bilo koju posebnost, odnosno različitost.

Ministru vanjskih poslova i evropskih integracija

1. MILENA PAVIĆEVIĆ, Pozitivna Crna Gora:

»Da li Ženski parlament predstavlja višegodišnje licimjerno zalaganje za pomoć ženskih prava, naročito nakon situacije u kojoj poslanice vladajuće partije, u toj istoj partiji nijesu bile u mogućnosti da se izbore da svaki treći poslanik/odbornik bude žena, već su predložile degradirajući, kompromisni amandman da zastupljenost žena u Parlamentu bude samo 25%, to je znatno ispod standarda EU koja preporučuje 40%«.

Odgovor na pitanje dao je dr Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava:

Što se tiče djela pitanja „Da li Ženski parlament predstavlja licimjerno zalaganje za promociju ženskih prava“, na javnosti i građanima/kama koji su dali povjerenje Vladi je da procijene da li je zalaganje

Vlade za promociju ženskih prava afirmativno ili ne i da li je utemeljeno na konkretnim djelovanjima Vlade Crne Gore.

U vezi sa tim, podsjećamo da je Vlada Crne Gore donijela set zakona i strateških dokumenata koji tretiraju rodnu ravnopravnost (Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o radu, Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti sa Programom sprovođenja, Strategiju za borbu protiv nasilja u porodici itd.).

Takođe podsjećamo da, i pored Ustavnog opredjeljenja i zakonskih propisa, te javno proklamovanih političkih stavova, kao i dokumenata pojedinih partija i utvrđenih obaveza, podaci o učešću žena u političkom životu, ukazuju na nedovoljnu zastupljenost žena u parlamentu na nacionalnom i lokalnom nivou, ali i progresiju u pogledu njihovog učešća u izvršnoj vlasti gdje su žene pozicionirane na visokim funkcijama koje uključuju donošenje odluka.

Dosadašnja praksa je pokazala da postoji nedovoljna motivacija žena u uključivanju pojedinih političkih partija u pojedinim sredinama, dok kod drugih to nije slučaj. Ovo se može pravdati podsticajima i aktivnim zalaganjem unutar partija za afirmaciju manje zastupljenog pola u učešću u izbornim procesima.

Isto tako važna je i činjenica da postoje objektivne okolnosti - nemotivisanost žena za uključivanje u procese javnih politika, naročito na nivou pojedinih lokalnih samouprava. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u partnerstvu sa UNDP-em, prepoznajući ovu problematiku, u proteklih tri godine kroz implementaciju projekta Program rodne ravnopravnosti IPA 2010, finansiran od strane EU, organizovalo je niz obuka za žene na lokalnom nivou u opštinama gdje su održavani lokalni izbori, pomoglo otvaranje kancelarija za rodnu ravnopravnost i podžalo donošenje lokalnih akcionih planova za postizanje rodne ravnopravnosti.

Vlada Crne Gore je, u cilju političkog osnaživanja žena, podržala uvođenje afirmativnih mjera u crnogorskim zakonima s ciljem ispunjavanja međunarodnih obaveza i poštovanja UN i EU principa i standarda. Poseban akcenat je dat na implementaciji CEDAW-a, kao i nedavno usvojene Rezolucije Evropskog parlamenta o pravima žena na zapadnom Balkanu.

Tako je nedavno (23. januara 2014. godine), Vlada Crne Gore usvojila Izvještaj o ispunjavanju preporuka CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija (sadržanih u paragrafima 19 - 23 Liste konkretnih predmeta i pitanja CEDAW /C/MNE/Q/1/Add.1), a koji je predhodno Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, na 24. sjednici održanoj 27. decembra 2013. godine, razmotrio i saglasio se sa njegovom sadržinom, uz preporuku da se dopuni tačka 22 koja se odnosi na rodnu izbalansiranost sastava Skupštine, imajući u vidu da još uvijek nije postignut konsenzus oko uvođenja garantovanih kvota za manje zastupljeni pol.

S obzirom da je Skupština Crne Gore, nosilac kompletnog procesa donošenja izbornog zakonodavstva, te da je u Skupštini Crne Gore obrazovana je Radna grupa za izgrađivanje povjerenja u izborni proces koja treba da predloži izmjene i dopune izbornog zakonodavstva, između ostalog, i u dijelu rodne izbalansiranosti sastava Skupštine Crne Gore, očekujemo da će ovo pitanje uskoro biti riješeno u Parlamentu.

.Vladi Crne Gore

1. KENANA STRUJIĆ, Bošnjačka stranka:

S obzirom da aktivno radimo i težimo ka članstvu u EU i NATO u čijim se integracijama posebno osvrće pažnja na rodnu ravnopravnost i na aktivno učešće žena u procesima donošenja odluka, interesuje nas šta je konkretno urađeno od strane Vlade po pitanju zaštite ekonomskih i socijalnih prava žena kao i pitanjima njihovog aktivnog učestvovanja u procesima EU i NATO integracija kao i u procesu donošenja odluka?

Odgovor na pitanje dala je Snežana Radović, generalna direktorka za evropske poslove Ministarstva za vanjsku politiku i evropske integracije:

Na sjednici Vlade od 24. januara 2013. usvojen je Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2013-2017. Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori predstavlja razvojni dokument za implementaciju politike rodne ravnopravnosti, a zasnovan je na relevantnim međunarodnim i domaćim pravnim izvorima koji tretiraju problematiku rodne ravnopravnosti. Jedna od oblasti koju tretira pomenuti Plan jeste ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom

životu. Strateški cilj ove oblasti u Planu jeste ravnopravno učešće žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja.

Što se tiče trenutne zastupljenosti žena u izvršnoj vlasti, stanje je sljedeće: u Vladi imamo tri ministarke, a žene su značajno zastupljene na pomoćničkim mjestima: 40,3% žena je na mjestima pomoćnika ministra. Na direktorskim mjestima nalazi se 26,4% žena, dok su njih 44,8% na mjestima pomoćnica direktora.

Socijalno-ekonomski položaj žena u Crnoj Gori je garantovan sljedećim pravnim aktima: Ustavom, Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, Zakonom o radu, Zakonom o zabrani diskriminacije, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici.

Međutim, i pored dobrog zakonodavnog okvira koji obezbjeđuje ženama i muškarcima ostvarivanje jednakih prava, u Crnoj Gori još uvijek, se žene tradicionalno usmjeravaju na poslove koji nijesu visoko pozicionirani kada je u pitanju razvoj karijere, jer prestižni poslovi uglavnom zahtijevaju rad van uobičajenog radnog vremena, česta putovanja i duže odsustvovanje od kuće, što predstavlja prepreku za održavanje balansa između porodične i radne uloge. Upravo je intenzivni rad na usklađivanju radnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca neophodan kako bi se osigurala ravnopravnost na tržištu rada.

U torn smislu, rješavanje ovog pitanja, s obzirom na poteškoće pri zapošljavanju i nižim prosječnim zaradama žena, zahtijeva višestruki pristup. Upravo je zaposlenost žena i njihova ekonomska nezavisnost temelj veće ravnopravnosti žena i muškaraca u cjelokupnom društvu. Zato je jedan od najvažnijih zadataka postizanja rodne ravnopravnosti smanjivanje nezaposlenosti žena uz njihovo ekonomsko osnaživanje i uklanjanje svih oblika diskriminacije na tržištu rada. Vlada je Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017. planirala povećanje zaposlenosti žena i uklanjanja svih oblika diskriminacije žena na tržištu rada.

U kontekstu NATO i evropske integracije rodna ravnopravnost zauzima značajno mjesto. Crna Gora, kroz ove procese, treba da primijeni međunarodne standarde i kao što je već navedeno zakonodavni okvir je uspostavljen ali je neophodno raditi na efikasnoj primjeni standarda u praksi. U torn smislu se kontinuirano prati primjena politika rodne ravnopravnosti i sprovode mjere, naročito edukacije i kampanje, kako bi ravnopravnost zaista zaživjela i u praksi.

Kada su u pitanju NATO integracije, ističemo da su u torn segmentu žene visoko pozicionirane. Ministarka odbrane je žena, a generalni direktor Direktorata za NATO i politiku bezbjednosti u MVPEI je takođe žena.

Što se tiče pregovaračke strukture Crne Gore, od 1257 članova u sastav radnih grupa koje su zadužene za pregovore s EU, zastupljeno 687 žena, odnosno 55% od ukupnog procenta, što predstavlja većinu. Najveći procenat je zastupljen upravo u poglavlju 19. Socijalna politika i zapošljavanje - 75% članova radne grupe poglavlja 19. su žene. Od 33 šefa pregovaračkih radnih grupa - 18 su žene, a od ukupno 10 pregovarača - pet su žene. Takođe, generalni direktor za evropske poslove, generalni direktor za koordinaciju programa pomoći EU i šefica Kancelarije glavnog pregovarača u MVPEI su žene.

2. LIDIJA PEJOVIĆ, Unija slobodnih sindikata Crne Gore:

Unija slobodnih sindikata Crne Gore pokrenula je Inicijativu za zaštitu materinstva.

Inicijativa za zaštitu materinstva odnosi se na potrebu našeg društva da uvaži posebno težak i odgovoran položaj zaposlene žene, koja ostvari materinstvo sa troje ili više djece. Ovo posebno sa razloga što u liberalnom konceptu tržišta rada, žene koje žele da ostvare materinstvo sve teže se zapošljavaju, jer im to predstavlja jednu od barijera kod poslodavaca. Prema istraživanjima, prosječna starost žene pri prvoj zakonskoj vezi dostigla je 30 godina. Posledica svega je kontinuirani drastični pad stope nataliteta u prethodne dvije decenije. Takođe, Monstat je objavio podatak da prosječna porodica u Crnoj Gori broji 3,2 člana. Navedeni i brojni drugi argumenti, osnažuju nas u uvjerenju da je zaposlenoj ženi potrebno omogućiti pravo na doživotnu naknadu ili prijevremenu penziju, koja rodi troje djece i ostvari 25 godina radnog staža, odnosno koja rodi četvoro ili više djece i ostvari 15 godina radnog staža. Visina naknade ili penzije kretala bi se 70% prosječne zarade i bila bi omogućena svim zaposlenim ženama koje to žele, počev od dana ozakonjenja ovog prava. Da li Vlada planira da podrži ovu Inicijativu Unije slobodnih sindikata Crne Gore?

Odgovor na pitanje dao je Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

U normativnom dijelu, koji se odnosi na politiku rada i zapošljavanja propisana je posebna zaštita žena. Tako je revidiranim Zakonom o radu ("Sl.list CG", br.49/08,59/11 I 66/12), ustanovljen princip da zaposlena žena ne može da radi na radnom mjestu na kojem se pretežno obavljaju naročito teški fizički poslovi, radovi pod zemljom ili pod vodom, niti na poslovima koji bi mogli štetno i s povećanim rizikom da utiču na njeno zdravlje i život. S toga se zaposlena žena koja radi u oblasti industrije i građevinarstva ne može rasporediti na rad noću, s tim što se ova zabrana ne odnosi na zaposlenu ženu koja radi na rukovodećem radnom mjestu ili koja obavlja poslove zdravstvene, socijalne i druge zaštite. Izuzetno od navedenog principa, zaposlena žena može biti raspoređena na rad noću, samo kada je neophodno da se nastavi rad prekinut usljed elementarnih nepogoda, odnosno da se spriječi šteta na sirovinama ili drugom materijalu.

Isto tako, poslodavac ne može odbiti da zaključi ugovor o radu sa trudnom ženom, niti joj može otkazati ugovor o radu zbog trudnoće ili ako koristi porodiljsko odsustvo.

Za vrijeme odsustva sa rada zbog njege djeteta i korišćenja roditeljskog odsustva poslodavac ne može zaposlenom da otkáže ugovor o radu, niti ga može proglasiti licima za čijim je radom prestala potreba usljed uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena u skladu sa ovim zakonom.

Zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu na određeno vrijeme ističe u periodu korišćenja prava na porodiljsko odsustvo, rok za koji je ugovorom o radu zasnovala radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka korišćenja prava na porodiljsko odsustvo.

Na osnovu nalaza i preporuka nadležnog doktora medicine, žena za vrijeme trudnoće i dok doji dijete može biti privremeno raspoređena na druge poslove, ako je to u interesu očuvanja njenog zdravlja ili zdravlja njenog djeteta. Međutim, ako poslodavac nije u mogućnosti da zaposlenoj ženi za vrijeme trudnoće i dok doji dijete obezbijedi raspored na drugi posao, ona ima pravo na odsustvo sa rada, uz naknadu zarade u skladu sa kolektivnim ugovorom, koja ne može biti manja od naknade koju bi ostvarila da je na svom radnom mjestu.

Zaposlena žena za vrijeme trudnoće i dok doji dijete, za vrijeme privremenog rasporeda na druge poslove ima pravo na zaradu radnog mjesta na koje je radila prije raspoređivanja.

Nadalje, zaposlena žena za vrijeme trudnoće i žena koja ima dijete mlađe od tri godine života ne može raditi duže od punog radnog vremena, niti noću, osim ako pisanom izjavom pristane na takav rad.

Kada je u pitanju roditeljsko i porodiljsko odsustvo izmjenama i dopunama Zakona o radu, koje su u primjeni od decembra 2011. godine, zaštita ove kategorije zaposlenih je uređena na kvalitativno drugačiji način.

Roditeljsko odsustvo kao novi institut i porodiljsko odsustvo kao pravo koje u određenim situacijama može da koristi i otac djeteta, su izjednačeni u korišćenju ovih prava za oba roditelja djeteta. Ovakvo rješenje je usklađeno sa Direktivom Saavjeta 2010/18/EU od 8. marta 2010. godine o implementaciji revidiranog okvirnog sporazuma o roditeljskom odsustvu i Konvencijom MOR-a 183 o zaštiti materinstva, koju je Crna Gora ratifikovala 2010. godine. Konvencija se primjenjuje na sve zaposlene žene, uključujući i one u netipičnim oblicima zavisnog rada u cilju daljeg unaprijeđenja ravnopravnosti svih žena u radnoj snazi i zdravlja i bezbjednosti majke i djeteta, i radi priznavanja različitosti u ekonomskom i društvenom razvoju.

Važno je istaći takođe, da su u zaštiti navedenih prava konstituisani novi član 111b, kojim se uređuje da za vrijeme odsustva sa rada iz čl.111 i 111a ovog zakona (roditeljsko i porodiljsko odsustvo) roditelj ima pravno na naknadu zarade u visini zarade koju bi ostvarila/o da radi, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom, s tim što je poslodavac dužan da zaposlenom po isteku porodiljskog, odnosno roditeljskog odsustva, obezbijedi povratak na isto radno mjesto ili na odgovarajuće radno mjesto sa najmanje istom zaradom.

Uvedena je takođe zaštita, u smislu korišćenja prava na rad sa polovinom punog radnog vremena (skraćeno) koju ima roditelj, usvojlac ili lice kome je nadležni organ starateljstva povjerio dijete sa smetnjama u razvoju na staranje i njegu, odnosno lice koje se stara o osobi sa teškim invaliditetom u skladu sa posebnim propisima, a koje je izjednačeno u ostvarivanju prava iz rada sa punim radnim vremenom.

Sa aspekta penzijskog sistema, ističemo da su prava koja se obezbjeđuju u penzijskom sistemu, prava po osnovu starosti i invalidnosti, a ne i po osnovu materinstva.

Međutim, u cilju stimulisanja nataliteta u Crnoj Gori, izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju iz decembra 2010. godine, propisano je da se osiguranici – žene za svako rođeno dijete računa poseban penzijski staž u trajanju od po šest mjeseci po djetetu.

Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Sl. List CG", broj 27/13) socijalna i dječja zaštita ima za cilj unaprjeđenje kvaliteta života i osnaživanje za samostalan i produktivan život pojedinca i porodice.

Zakonom je propisano da je svako dužan da radom, prihodima i imovinom stvori uslove za zadovoljavanje životnih potreba, kao i za sprječavanje socijalne isključenosti članova porodice, posebno djece i drugih članova koji nijesu u mogućnosti da se sami o sebi brinu.

Zakonom su propisana materijalna davanja iz socijalne i dječje zaštite. Uslovi za ostvarivanje prava se odnose na prihode, imovinu i zdravstveno stanje, što znači da se prije svega radi o materijalno ili zdravstveno ugroženim pojedincima (npr. nezaposleni i nesposobni za rad), odnosno porodicama. Izuzetak je u slučaju kada se radi o pravu na refundaciju naknada poslodavcima po osnovu isplate naknada zarada za porodijsko odsustvo.

Shodno navedenom, smatramo da se pitanje materinstva ne treba rješavati u penzijskom sistemu obezbjeđivanjem privremene penzije radno sposobnim licima, kao i da dodjeljivanje doživotne naknade nije u skladu sa uslovima i pravima koja su propisana Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Ministarki odbrane

1. IVANA RAŠČANIN, Sosijaldemokratska partija:

Šta su Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova preduzeli vezano za implementaciju Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbjednost i zašto Crna Gora još uvijek nije usvojila posebni Nacionalni plan za implementaciju Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN kao što je to praksa država u regionu ?

Odgovor na pitanje dala je Radmila Đakonović, predstavnica Ministarstva odbrane:

U Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (PAPRR), za period 2013.-2017.godina - Program sprovođenja za 2013.-2014.godinu, koji je usvojila Vlada Crne Gore, 24.januara 2013.godine, Ministarstvo odbrane prepoznato je u područje djelovanja - ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu, strateški cilj : ravnopravno učešće žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja i cilj: implementacija Rezolucije 1325 SBUN - Žene, mir i bezbjednost.

U Programu sprovođenja za 2013.-2014.godinu, Ministarstvo odbrane je određeno kao nosilac sljedećih mjera, odnosno aktivnosti, i to: - uključiti rodnu perspektivu u obuku zaposlenih u sektoru bezbjednosti, a naročito za mirovne misije; - izraditi propagadni materijal o Rezoluciji 1325 SBUN - Žene, mir i bezbjednost i sprovođenje kampanja; - organizovati edukaciju Vojske o Rezoluciji 1325 SBUN; - uspostaviti bazu podataka o zastupljenosti žena i muskaraca u Vojsci i realizacija Programa aktivnosti Ministarstva odbrane koji se odnosi na regionalni projekat na temu: "Jačanje regionalne saradnje na planu integracije rodne perspektive u reformi sektora bezbjednosti u zemljama zapadnog Balkana".

Zajedno sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo odbrane je nosilac aktivnosti za realizaciju mjere, odnosno aktivnosti koja se odnosi na organizovanje edukacije pripadnika sektora bezbjednosti o rodno zasnovanom nasilju.

Ministarstvo odbrane je, u saradnji sa Odjeljenjem za poslove rodne ravnopravnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, uz učešće predstavnika iz Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, i uz finansijsku i logističku podršku UNDP/SEESAC, organizovalo seminar na temu: "Rodna ravnopravnost u sistemu odbrane", sa posebnim osvrtom na rodno zasnovanom nasilju. Na seminaru je učestvovalo 10 pripadnika Vojske Crne Gore i četvero zaposlenih iz Ministarstva odbrane, koji su se upoznali sa: osnovama rodne ravnopravnosti, domaćim i međunarodnim zakonodavnim okvirom u ovoj oblasti i obavezama državnih organa, sa Rezolucijom 1325 SB UN, sa statističkim pokazateljima u vezi rodne

ravnopravnosti u crnogorskom društvu, o rodno osjetljivom jeziku, o fenomenu nasilja nad ženama, kao i sa crnogorskim zakonodavnim okvirom u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Realizujući aktivnost koja se odnosi na edukaciju Vojske o Rezoluciji 1325 SBUN, 19 zaposlenih (3 državna službenika i 16 profesionalnih vojnih lica) iz Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, pohađali su seminare i obuke posvećene implementaciji navedene rezolucije i njoj pratećih rezolucija (SCR 1820,1888,1889 i 1960), rodnim pitanjima i mirovnim operacijama, angažovanju polova u mirovnim operacijama, zastupanja rodne ravnopravnosti, specijalističkim kursevima kojima se ojačavaju znanje i vještine žena pripadnica oružanih snaga, odnosno bili su učesnici na konferencijama koje su bile posvećene implementaciji Rezolucije 1325 SBUN u sistemu odbrane, primjerima dobre prakse, ograničenjima i izazovima, uvođenju rodnih politika, na unapređenju znanja mladih državnih službenika/ca o položaju i učešću žena u sektoru bezbjednosti, odnosno implementaciji kriterijuma EU u oblasti rodne ravnopravnosti, kao i konferenciji posvećenoj ispitivanju izazova i mogućnosti sa kojima se suočavaju žene - civilna i vojna lica u izgradnji integriteta, promovisanju transparentnosti i jačanju odgovornosti u sektoru odbrane i bezbjednosti. U programima obuke pripadnika Vojske Crne Gore, od 2013.godine, uvrštena je obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti i o Rezoluciji 1325 SBUN. Takođe, u Vojsci Crne Gore, imenovana je kontakt osoba u vezi pitanja rodne ravnopravnosti.

U Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore uspostavljene su baze podataka o svim zaposlenim, i to kroz KAIS - kadrovski informacioni sistem za profesionalna vojna lica i civilna lica na službi, odnosno radu u Vojsci Crne Gore i KIS - kadrovski informacioni sistem za administraciju i registraciju svih zakonom propisanih informacija o zaposlenim državnim službenicima i namještenicima u Ministarstvu odbrane. Ove baze podataka obezbjeđuju evidentiranje, vođenje i analiziranje podataka koji se odnose na planiranje unutrašnje organizacije i sistematizacije, na efikasno raspoređivanje i korišćenje kadrovske potencijala, na efikasan sistem kontinuiranog školovanja i usavršavanja i na praćenje svih postupaka u vezi sa kadrovima i one se stalno ažuriraju.

U Ministarstvu odbrane, na dan 31.12.2013.godine, ima 40,38% zaposlenih žena. Nešto više od polovine ovog broja su žene sa završenim visokim obrazovanjem, i one su u rangu samostalnih savjetnika, obavljaju najsloženije poslove za koje je potrebna posebna stručnost i samostalnost u radu i odgovorne su za zakonito, pravilno i kvalitetno obavljanje poslova. Učestvuju u pripremi tekstova zakona i podzakonskih akata iz sistema odbrane i bezbjednosti, koordiniraju saradnju Crne Gore sa stranim državama i međunarodnim organizacijama, rade kao savjetnici za odbranu u vojnoj misiji Crne Gore pri NATO-u i polaznici su međunarodnih seminara i kurseva na kojima stiču posebna znanja i vještine radi kvalitetnog obavljanja poslova svog radnog mjesta. Na rukovodećim radnim mjestima imamo dvije žene (ministra odbrane i sekretara ministarstva).

U Vojsci Crne Gore, na dan 31.12.2013.godine, ima 8,93% zaposlenih žena, od toga su 43 žene profesionalni vojnici po ugovoru, 12 žena su podoficiri, tri žene su oficiri i 104 žene su civilna lica.

Na prestižnim vojnim akademijama u svijetu (SAD, Italija, Grčka, Makedonija i Njemačka), za potrebe Vojske Crne Gore, trenutno se obrazuje devet (9) mladih žena kadetkinja.

Rodno senzitivni jezik je u upotrebi u Ministarstvu odbrane kroz donošenje propisa, dokumenata i pojedinačnih pravnih akta.

Na osnovu Programa aktivnosti za realizaciju komponenti regionalnog projekta u oblasti rodne ravnopravnosti na temu: "Jačanje regionalne saradnje na planu integracije rodne perspektive u reformi sektora bezbjednosti u zemljama Zapadnog Balkana", Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore učestvovali su u sprovođenju regionalnog istraživanja o položaju žena u oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana, na osnovu kojeg je usvojena Studija sa preporukama i glavni cilj: kontinuirano raditi na povećanju zastupljenosti žena u oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana, a posebno na mjestima odlučivanja, kreiranja i sprovođenja politika. Ministarstvo odbrane je donijelo Plan realizacije aktivnosti za sprovođenje preporuka iz Studije, kojim je predviđeno usvajanje Smjernica za privlačenje i zadržavanje žena u Vojsci Crne Gore, razvijanje Programa regionalnog kursa i obuka regionalne grupe trenera/lica o rodnoj ravnopravnosti i edukacija pripadnika Vojske o rodnoj ravnopravnosti, a posebno edukacija komandnog kadra i onih koji idu u mirovne misije.

Realizujući aktivnosti iz navedenog plana, dvoje oficira Vojske Crne Gore, od 5. do 13.marta 2014.godine, u Centru za obuku i podršku mirovnim operacijama, Sarajevo, BiH, pohađaju regionalni kurs,

koji organizuje Nordijski centar za rod u mirovnim misijama (NCGM) i UNDP/SEESAC i koji obučava regionalnu grupu trenera, pripadnika/ca ministarstava odbrane i oružanih snaga zemalja potpisnika navedenog projekta, koji će potom obučiti trenere na nacionalnom nivou koji će biti zaduženi za organizovano podizanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti po dubini u oružanim snagama. Kursom su obuhvaćene komponente koje se odnose na razumijevanje međunarodnog okvira, značaj rodne ravnopravnosti i uključivanja rodne perspektive u odbranu i oružane snage. Takođe, na web stranici Ministarstva odbrane instaliran je link posvećen aktivnostima Ministarstva odbrane u oblasti rodne ravnopravnosti, koji ima za cilj da se unaprijedi informisanje o implementaciji politike rodne ravnopravnosti u Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore.

U okviru projekta regionalne inicijative SEDM na temu: „Ženski lideri u bezbjednosti i odbrani“ (FLSD), Ministarstvo odbrane učestvovalo je u radu prve radionice ljudskih resursa. Tema u okviru ove radionice nosila je naziv “Raznovrsnost i korišćenje ljudskih resursa- Izazovi i najbolje prakse”, u okviru koje je Ministarstvo odbrane podržalo drugi nacrt Bijele knjige, u kojoj se ukazuje da raznovrsnost ljudskih resursa i rodne integracije mogu donijeti nove perspektive i iskustva međunarodnoj, kolektivnoj i nacionalnoj odbrani.

U vezi sa navedenim, a u skladu sa utvrđenim nadležnostima i organizacijom, kao i obavezama u vezi sa evroatlanskim integracijama Crne Gore, Ministarstvo odbrane će nastaviti da radi na implementaciji politike rodne ravnopravnosti, odnosno na implementaciji Rezolucije 1325 SBUN, s ciljem integrisanja pitanja rodne ravnopravnosti u procese reforme sektora odbrane i na svim nivoima na kojima se donose odluke, kreira i sprovodi politika.

Odgovor na pitanje dao je Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova:

Reforma sistema bezbjednosti je veoma važna komponenta izgradnje mira, demokratizacije i razvoja. Rodna jednakost i različitost u sektoru bezbjednosti čini snage reprezentativnim, nediskriminativnim i doprinosi povećanju ukupne efikasnosti sektora bezbjednosti.

Opredjeljujući se za put Evropskih i evroatlanskih integracija kao okvir za ukupni demokratski i ekonomski razvoj zemlje naša je obaveza da u narednom periodu mijenjamo naš institucionalni okvir i prilagođavamo naš sistem takvom nivou razvoja i rodne ravnopravnosti, koji će državi obezbijediti kvalitetniji i brži put.

Uvođenje principa jednakosti i ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, predstavlja ispunjenje jednog od osnovnih standarda ostvarivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Reformski proces u Ministarstva unutrašnjih poslova-Upravi policije Crne Gore odvija se u realnoj dinamici i na torn planu su do sada ostvareni značajni rezultati na osvajanju i dostizanju standarda savremenih policijskih organizacija evropskih država.

U Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (PAPRR), za period 2013.-2017.godina - Program sprovođenja za 2013.-2014. godinu, koji je usvojila Vlada Crne Gore, 24. januara 2013. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije prepoznato je u područje djelovanja - Rodno zasnovano nasilje,

Strateški cilj: Suzbiti sve oblike nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te unaprijediti položaj i zaštitu prava žrtava svih oblika nasilja.

Ciljevi:

- Uspostavljen efikasan sistem praćenja primjene mjera iz Strategije zaštite od nasilja u porodici 2011-2015
- Uspostavljen efikasan sistem praćenja primjene mjera iz Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2012-2015
- Unaprijeđen sistem vođenja statističkih podataka i redovno sprovoditi istraživanja o uzrocima, uticaju i posljedicama nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- Razvijena svijest kod državnih službenika/ca odgovornih za primjenu zakona, zdravstvenih i socijalnih radnika/ca o svim oblicima nasilja nad ženama i nasilja u porodici

-Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu,

Strateški cilj: Ravnopravno učešće žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja i cilj implementaciona Rezolucije 1325 SBUN - Žene, mir i bezbjednost.

Ciljevi:

- uključiti rodnu perspektivu u obuku zaposlenih u sektoru bezbjednosti, a naročito za mirovne misije;
- izraditi propagadni materijal o Rezoluciji 1325 SBUN - Žene, mir i bezbjednost
- Unaprijediti bazu podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u Vojsci i Policiji
- Primijeniti smjernice za uvođenje rodno osjetljive policijske prakse

MUP-Uprava policije, u aktivnostima koje se preduzimaju na suzbijanju nasilja u porodici, posebnu pažnju posvjećuje žrtvama porodičnog nasilja i u tom smislu preduzima niz mjera i radnji, kroz adekvatnu pomoć i podršku, u cilju njihove zaštite i procesuiranja odgovornih lica.

Poseban značaj pridajemo preventivnom djelovanju, operativnom radu na terenu, kontinuiranoj edukaciji što većeg broja policijskih službenika i poboljšanju statističkog i analitičkog praćenja iz ove oblasti, uz primjenu pozitivnih iskustava i najboljih praksi razvijenih evropskih policijskih službi.

MUP-Uprava policije, pored edukacije i specijalizacije službenika za suzbijanje krivičnih djela i prekršaja iz oblasti nasilja u porodici, a kroz partnersku saradnju sa „Policijskom akademijom „ u Danilovgradu, Upravom za kadrove, međunarodnim i nevladinim organizacijama, preduzima aktivnosti na podizanju nivoa znanja i vještina službenika policije u vezi sa problemima i posljedicama nasilja u porodici, među kojima su i značaj preventivnog djelovanja i efikasnog procesuiranja nasilnika.

Uprava policije je podržala niz aktivnosti iz Programa rodne ravnopravnosti IPA 2010, koje su pokrenute na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Ove aktivnosti su rezultirale i time da je deset policijskih službenika steklo zvanje trenera za oblast nasilja u porodici. Taj projekat realizovan je kroz Program rodne ravnopravnosti IPA 2010, u saradnji Ministarstva za ljudska i manjinska prava - Odjeljenja za rodnu ravnopravnost, UNDP-a i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.

U dosadašnjem periodu su realizovani treninzi o primjeni Protokola o postupanju institucija u slučajevima nasilja u porodici, kako bi se uspostavila i ojačala multidisciplinarna saradnja, sa jasno razrađenim postupanjima svakih involviranih institucija sistema, pa između ostalog i službenika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova.

Treninzi na osposobljavanju policijskih službenika za rad u ovoj oblasti su do sada realizovani u deset crnogorskih gradova. Ovi treninzi su omogućili usvajanje principa rada definisanih Protokolom, učinili su intervencije efikasnijim, a samim tim i poboljšali tretman lica ugroženih porodičnim nasiljem.

Treninge su vodili obučeni treneri iz policijskih i socijalnih službi koji su do sada uspješno završili intenzivnu obuku, kako bi profesionalcima različitih službi na što kvalitetniji način približili problematiku nasilja u porodici, razjasnili moguće dileme i podstakli ih da zajedničkim naporima permanentno rade na prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici.

Shodno tome, na planiranim treninzima je do sada učestvovalo 100 službenika iz centara i odjeljenja bezbjednosti Uprave policije.

MUP-Uprava policije, kao i svih ovih godina, iskazuje punu podršku svima koji su dali i daju svoj nesumnjivi doprinos zaštiti i pomoći žrtvama nasilja u porodici u proteklom periodu, a ujedno se priključuje promovisanju međunarodne kampanje «16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama»

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova predviđena su radna mjesta koja su jednako dostupna svim službenicima bez obzira na pol.

Uslovi za napredovanje u službi su isti za muškarce i žene.

U Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore je zaposleno 997 žena, što čini 18,84 % od ukupnog broja zaposlenih (5.291). Na rukovodećim radnim mjestima raspoređeno je 5 žena

U Upravi policije zaposleno je 642 žene što čini 13,71 % od ukupnog broja zaposlenih (4682) Na policijskim poslovima (sa policijskim ovlaštenjima) raspoređeno je 470 žena, što čini 11,77%. Od ukupnog broja službenika sa policijskim ovlaštenjima (3992).

Na rukovodećim radnim mjestima raspoređena je jedna žena.

Policijska akademija u Danilovgradu obezbjeđuje prijem što većeg broja kvalitetnih kandidata/kinja za upis polaznika/ca Obrazovnog programa za zanimanje policajac/ka. Ove godine je upisana VII generacija polaznika /ca koji/e posjeduju kvalitet za uspješnu realizaciju. Obrazovnog programa i postizanje rezultata ekvivalentnih ili boljih od rezultata koje su ostvarile prethodne generacije.

Ostvarivanje ovako definisanog cilja, podrazumijeva:

- prijavljivanje na javni oglas dovoljnog broja kandidata/kinja (najmanje u odnosu 1:7), što predstavlja dobru osnovu za kvalitetnu selekciju;
- da najmanje 30% kandidata budu ženskog pola
- da struktura prijavljenih kandidata/kinja omogući kvalitetnu selekciju koja će u principu moći obezbijediti sljedeće strukture upisanih polaznika/ca:
  - nacionalna — u približnoj srazmjeri sa strukturom na nivou države;
  - regionalna i opštinska na nivou strukture prijavljenih kandidata;
  - obrazovna - što veći broj kandidata/kinja sa završenom gimnazijom i srednjom saobraćajnom školom.

Obzirom da je selekciju od 253 prijavljenih kandidata/kinja uspješno završio 61 kandidat (52 kandidata i 9 kandidatkinja (19,15%) Centralna komisija je shodno članu, izvršila bodovanje rezultata ostvarenih tokom testiranja i na osnovu rang liste uspješnosti kandidata primiljeno je 21 polaznik (6 ženskog pola, odnosno 28,57%)

U procesu prijavljivanja i upućivanja u misije EU, UN i NATO žene učestvuju ravnopravno sa muškarcima.

MUP-Uprava policije aktivno preduzima aktivnosti na pripremi službenika za upućivanje u mirovne misije u skladu sa postavljenim standardima. Procedura upućenja se sastoji od prethodne selekcije, kroz jasno propisanu proceduru.

U novembru 2011. godine, na Policijskoj akademiji u Danilovgradu, u saradnji sa MUP Republike Hrvatske, organizovan je prvi put u Crnoj Gori UNPOC — Kurs za mirovne misije UN, koji je pohađalo 16 službenika od kojih jedna žena. Drugi oblik selekcije sprovodi se prilikom prijavljivanja za konkretnu misiju, gdje se sa prijavljenim kandidatima koji ispunjavaju uslove, od strane DPKO — Odjeljenje za mirovne misije UN u Njujorku, obavlja telefonski intervju na okolnosti daljeg angažovanja u konkretnoj misiji.

Od ukupnog broja, 268 službenika Uprave policije izjasnilo se da su zainteresovani za odlazak u mirovne misije, 254 muškaraca i 14 žena. Do sada je obučeno 28 (na kursu u CG ili pojedinačnim obukama u inostranstvu) među kojima se nalazi jedna žena.

U mirovnoj misiji UN na Kipru — UNFICYP se trenutno nalaze 4 službenika MUP-a-Uprave policije.

Programom sprovođenja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, nastavljeno je sa realizacijom aktivnosti/mjera koje se odnose na uključivanje i rodne perspektive u obuku zaposlenih u sektoru bezbjednosti .

MUP-Uprava policije, u skladu sa godišnjim Programima obuke, sprovodi kontinuirane stručne obuke službenika na Policijskoj akademiji i u Upravi za kadrove, u skladu sa Programom stručnog usaglašavanja državnih službenika i namještenika.

Mrežu žena policajaca Jugoistočne Evrope (WPON) su osnovale u novembru 2010. godine u Sarajevu, nominovane predstavnice devet policijskih službi i to: Albanije, BiH-Federacije, BiH Republike Srpske, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Moldavije i Srbije, radi unaprijeđivanja statusa žena u policijskim službama i poboljšanja bezbjednosti žena u regionu.

WPON je uspostavljen uz podršku Asocijacije šefova policije Jugoistočne Evrope, kao i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj /Centra za kontrolu streljačkog i lakog naoružanja u istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (UNDP/SEESAC), koji vrši funkciju Sekretarijata WPON-a u okviru projekta Podrška jačanju principa rodne ravnopravnosti u policijskoj praksi Jugoistočne Evrope. Rad mreže je baziran na preporukama regionalne studije o poziciji žena u policijskim službama Jugoistočne Evrope iz 2009. godine.

Ali jedna od vidljivijih aktivnosti WPON-a je izrada Smjernica za rodno-osjetljivu policijsku praksu sa posebnim osvrtom na privlačenje, selekciju i profesionalni razvoj žena u policiiji.

Pored ostalih, Smjernice imaju za cilj podizanje svijesti o položaju žena u policijskim službama zemalja Jugoistočne Evrope kao i da se iskustva policijskih službi EU na planu vođenja rodne perspektive osnaže i u policijskim službama zemalja regiona.

Krajnji cilj projekta je da se u policijskoj službi Crne Gore identifikuju niz konkretnih mjera i predlože poboljšani načini i postupanja u oblasti regrutovanja, selekcije i profesionalnog razvoja, prvenstveno uz korišćenje postojećih resursa.

U organizaciji Instituta za javnu politiku iz Podgorice, misije OEBS-a i kancelarije UNDP-a u Crnoj Gori održana je Konferencija posvećena saradnji državnih i nedržavnih aktera u sprovođenju Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 - Žene, mir i bezbjednost, a ujedno podrška donošenja Nacionalnog akcionog plana NAP/ za sprovođenje R SB UN 1325 u Crnoj Gori.

Naveden je dosadašnji rad WPON-a kao i donošenje Smjernica za rodno osjetljivu policijsku praksu, sa posebnim osvrtom na privlačenje, selekciju i profesionalni razvoj žena u policiji.

Pitanje prisutnosti žena u policiji nije samo pitanje ljudskih prava, nego i novog kvaliteta koji žene svojim prisustvom donose policijskim snagama.

Zato je i kreiranje odgovarajućih rodno senzitivnih politika zasnovanih na principu ravnopravne podjele obaveza, vlasti i odgovornosti među polovima od velikog značaja i vrijednosti ne samo za pojedince /ke, već i za dalji harmonični razvoj društva u cjelini.

Intergracija žena u bezbjednosni sistem postaje globalni trend i u okviru svojih nadležnosti svi treba da rade na povećanju učešća žena u svim sektorima.

Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije će, u skladu sa nadležnostima, nastaviti s implementacijom politike rodne ravnopravnosti, posebno kroz implementaciju Rezolucije 1325 - Žene, mir i bezbjednost SBUN i dati punu podršku donošenju nacionalnog akcionog plana za njeno sprovođenje.

Ministru finansija

1. SPOMENKA ĐALOVIĆ, Demokratska partija socijalista:

Na koji način će se stimulisati žensko preduzetništvo na sjeveru Crne Gore i koje aktivnosti preduzima Ministarstvo finansija na tom polju?

Odgovor na pitanje dala je Bojana Bošković, pomoćnica ministra finansija:

Na samom početku treba reći da je u dijelu nacionalnog poreskog zakonodavstva zastupljen princip nediskriminacije, što znači da se poreske obaveze, kao i olakšice i oslobođenja jednako primjenjuju na poreske obveznike bez obzira na njihov pol.

Kada su u pitanju aktivnosti koje se sprovode radi stimulanja ženskog preduzetništva, pored brojnih kreditnih linija koje pruža Investiciono razvojni fond Crne Gore, a koje su podjednako dostupne i ženama i muškarcima, ističe se poseban „Program podrške ženama u biznisu“ čiji je cilj podsticanje osnivanja i razvoja poslovanja mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u kojima su žene nosioci biznisa. Na taj način se želi podržati žensko preduzetništvo i pospješiti afirmaciju žena u biznisu. Da bi projekat bio kreditan po ovoj kreditnoj liniji žena mora biti nosilac biznisa (korisnici kredita mogu biti žene preduzetnice i privredna društva u kojima su žene nosioci biznisa).

Kreditni su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva – materijalna imovina (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, osnovno stado, podizanje dugogodišnjih zasada, sitan inventar...) i nematerijalna imovina (razvoj proizvoda ili usluge, patenti, koncesije, autorska prava, franšiza...) i obrtna sredstva.

S tim u vezi, po osnovu navedene kreditne linije, u periodu 2011/2012 godine dodijeljeno je 20 kredita u iznosu od 688.239,50 EUR, dok je prethodne godine dodijeljeno 8 kredita u iznosu od 259.774,20 EUR. Za žene u biznisu iz Sjevernog regiona kamatna stopa je niža za 1pp u odnosu na kamatnu stopu po kojoj IRF dodjeljuje kredite u ostalim područjima Crne Gore.

Ova praksa je nastavljena i u 2014. godini, te je Godišnjim planom rada IRF-a, takođe predviđen poseban „Program podrške ženama u biznisu“ kroz maksimalni iznos kredita do 200.000 EUR i kamatnom stopom od 4,5%. Za korisnike kreditnih linija IRF-a, koji svoje projekte realizuju na sjeveru, kao i u opštinama Cetinje, Nikšić i Ulcinj, odnosiće se na smanjenje kamatne stope za 1%.

Razvoj ženskog preduzetništva se prati i kroz aktivnosti Zavoda za statistiku, pa napominjemo da je MONSTAT u martu 2012. godine objavio publikaciju „Nosioci vlasništva nad poslovnim subjektima u 2011. godini, po polu“. Cilj analize jeste da prikaže procenat učešća ženske populacije u ukupnoj

preduzetničkoj populaciji, a što će nadalje služiti kao osnov za razvoj politika u cilju unaprjeđenja rodne ravnopravnosti.

Dodatno, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je, shodno zaključku Vlade (u saradnji sa MONSTAT-om i Poreskom upravom) započela formiranje Radne grupe za unaprjeđenje statističkog praćenja MSP, a jedan od elemenata je i praćenje žena u biznisu.

3. SENADA SELMANOVIĆ, Opština Mojkovac:

Da li je moguće uspostaviti neki vid garancijskog fonda za žensko preduzetništvo na državnom nivou.

Odgovor na pitanje dala je Bojana Bošković, pomoćnica ministara finansija:

Zakonom o budžetu Crne Gore za 2014. godinu prepoznata je značajna uloga žena u našem društvu, pa su u okviru sredstava Ministarstva za ljudska i manjinska prava kroz poseban program Ostvarivanje rodne ravnopravnosti planirana sredstva za realizaciju projekata i promotivne aktivnosti u cilju unaprjeđenja rodne ravnopravnosti.

Pored navedenog, podrška značajnoj ulozi žena ogleda se kroz Program podrške ženama u biznisu 2014. godini. Naime, u cilju podsticanja ubrzavanja privrednog razvoja Crne Gore osnivanjem Investiciono razvojnog fonda Vlada Crne Gore je obezbijedila efikasan mehanizam za podršku privrednom razvoju.

Cilj programa je podsticanje osnivanja i razvoja poslovanja mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u kojima su žene nosioci biznisa. Da bi projekat bio kreditiran po ovoj kreditnoj liniji žena mora biti nosilac biznisa. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva-materijalna imovina, nematerijalna imovina i obrtna sredstva. Investiciono razvojni fond može finansirati do 50% vrijednosti ukupne investicije, dok iznos kredita namijenjen ulaganju u obrtna sredstva može biti do 20% ukupnog iznosa kredita.

Krediti koji se odobravaju po ovoj kreditnoj liniji odobravaju se kroz direktno kreditiranje gdje je maksimalni iznos 200.000,00 € a minimalni iznos 10.000,00 €, kamata 4,5% na godišnjem nivou, rok do 8 godina, uz grace period do 2 godine. Posebni uslovi kredita odnose se za projekte koji se realizuju u opštinama na sjeveru Crne Gore, u Nikšiću, Ulcinju i na Cetinju, kamatna stopa iznosi 3,5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamate. Drugi vid kreditiranja za program podrške ženama u biznisu je kreditiranje preko poslovnih banaka. Visina naknade za direktne aranžmane iznose 0,5% na odobreni iznos za projekte koje se realizuju u opštinama sjevernog regiona i opštinama Cetinje, Ulcinj i Nikšić i 1% na odobreni iznos za projekte koji se realizuju u ostalim opštinama.

Takođe, Zakonom o budžetu za 2014. godinu u okviru sredstava Zavoda za zapošljavanje planirana su sredstva u iznosu od 200.000,00 € koje se odnose na kreditiranje samozapošljavanja u skladu sa programom rada Vlade kao i dodatna sredstva za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja, a koja se dodatno mogu smatrati kao povoljni uslovi za razvoj preduzetništva, prije svega podršku biznisu čiji su nosioci pripadnici ženske populacije.

Podsticanje ženskog preduzetništva je takođe ugrađeno u Strategiju razvoja MSP 2011-2015, na čijoj realizaciji učestvuju različite institucije javnog sektora, sa aspekta finansijske i nefinansijske podrške. Aktivnosti usmjerene na podsticanje ženskog preduzetništva su sljedeće:

- Razvijanje dodatnih programa za podsticanje preduzetništva i samozapošljavanja žena
- Unaprjeđenje uloge poslovnih udruženja žena
- Jačanje međusobne saradnje, kao i saradnje žena preduzetnica sa drugim udruženjima (networking)
- Dodatno jačanje promotivnih aktivnosti

U prethodnom periodu Vlada Crne Gore je preko Ministarstva ekonomije, odnosno Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća učestvovala u više radnih grupa koje su se bavile temom rodne ravnopravnosti i ženskog preduzetništva:

- Savjetodavni odbor za istraživanje "Razlike u primanjima između muškaraca i žena" koje je sproveo Evropski pokret,
- Savjetodavni odbor (UNDP) istraživanje "Žensko preduzetništvo u CG",

- Radna grupa za izradu "Programa za zapošljavanje žena na selu" koji je usvojilo Ministarstvo poljoprivrede.
- Učešće na tri konferencije asocijacije poslovnih žena

Trenutno u okviru projekta Žensko preduzetništvo - motor za stvaranje radnih mjesta u jugoistočnoj Evropi, Ministarstvo ekonomije učestvuje u dvije radne grupe na teme 1) redefinisane indikatora za žensko preduzetništvo u okviru Akta o malim preduzećima, 2) Istraživanje potreba za obrazovanjem i obukom za žene preduzetnice.

Ovaj projekat je podržan od strane Švedske Vlade a u saradnji sa Regionalnim centrom za preduzetništvo učenje SEECEL, Regionalnim savjetom za saradnju u jugoistočnoj Evropi RCC, i Gender Task Force organizacijom.

Po pitanju garancijskog fonda za žensko preduzetništvo, u ovom trenutku nije moguće obezbijediti konkretnih podatke, obzirom da su sredstva kojima se finansira žensko preduzetništvo u budžetu alocirana na više mjesta, odnosno u potrošačkim jedinicama kojima u čijoj je nadležnosti finansiranje u cilju podsticaja preduzetništva uopšte i okviru toga finansiranja ženskog preduzetništva kao jednog aspekta programa podrške ženama u biznisu prema unaprijed utvrđenim kriterijumima.

U ranijem periodu u razgovorima Asocijacije poslovnih žena i IRFCG inicirano je pitanje pokretanja Garantnog fonda odnosno garantnih šema. S tim u vezi, IRF je pokušao 4 godine da imlementira kreditno-garantne šeme, ali je odziv privrede (a među njima i žena u biznisu) bio veoma nizak, zbog čega je u 2014. IRF ovaj "proizvod" isključio iz Programa podrške.

Ali sa druge strane, u okviru projekta "Žensko preduzetništvo - motor za stvaranje radnih mjesta" koji vodi GTF — Gender Task Force, Hrvatska, u kojem, pored ostalih, učestvuju i Direkcija za razvoj MSP, PKCG, kao i asocijacije poslovnih žena u Crnoj Gori, urađena je Platforma i Etreki kodeks u okviru kojeg je inicirano osnivanje garantnog fonda za žene u biznisu. Garantni fond bi bio formiran u saradnji sa IRFCG kao dodata vrijednost već postojećim kreditnim linijama za žene u biznisu. Ova inicijativa je u fazi konačnog definisanja i skorog otpočinjanja pregovora sa IRFCG.

Ministru prosvjete

1. Prof.dr LIDIJA VUJAČIĆ, Univerzitet Crne Gore:

Činjenica je da samo žena koja je uložila u svoju egzistencijalnu poziciju, kroz obrazovanje i operacionalizaciju obrazovanja tj. adekvatan profesionalni angažman, može kvalitetno da učestvuje u javnom životu i politici. Međutim, ogromam broj, posebno mladih školovanih žena, kao i muškaraca, uprkos stečenim kvalifikacijama ne dolaze do prilike da se profesionalno realizuju u oblasti za koju su se školovali, usljed nezaposlenosti ili neadekvatnih uslova rada i sistema nagrađivanja. Stoga, da bi se smanjila socijalna „nevidljivost i izopštenost“ potencijalno aktivnih i korisnih visokoobrazovanih pojedinaca i grupacija u javnoj sferi, dakle onih koji još uvijek nijesu dobili adekvatnu šansu na tržištu rada, moraju se preduzeti odgovarajuće mjere. Šta konkretno na torn planu preduzima, prije svega, Ministarstvo prosvete tj. da li ima u planu njihovu dugoročnu perspektivu ili su oni prepušteni „trendovima“ promjenljivih tranzicionih okolnosti, kao i da li priprema adekvatnu strategiju koja bi povezala obrazovni sistem sa tržištem i učinila mladi kadar konkurentnijim?

Odgovor na pitanje dala je Vesna Vučurović, pomoćnica ministra rada:

Za Vladu Crne Gore obrazovanje je ključni faktor koji treba da omogući razvoj ekonomije, podizanje kompetentnosti, ostvarenje dobrobiti pojedinca i društva u cjelini. U torn cilju usklađivanje obrazovne ponude sa potrebama tržišta rada predstavlja dugoročni, strateški prioritet. Kroz saradnju svih partnera u Crnoj Gori, posebno privrede, uz podršku EU i korišćenjem primjera dobre prakse stvaramo kvalitetno, fleksibilno, efikasno obrazovanje koje svakom pojedincu omogućava lični i profesionalni razvoj i socijalnu uključenost.

Ključni izazov za sve zemlje, pa i za Crnu Goru, je predviđanje potreba tržišta rada. Ekonomski napredak i tehnološke promjene dovode do stalnih promjena na tržištu rada i rastućih potreba za obrazovanim stručnim kadrovima. Zato je neophodno stalno i adekvatno prilagođavanje obrazovne ponude

i obrazovnih programa. U cilju usklađivanja cjelokupnog obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada neophodno je redovno prikupljati podatke i raditi njegove analize.

Ministarstvo prosvjete sistematično sprovodi mjere i aktivnosti na unapređivanju kvaliteta i efikasnosti sistema obrazovanja.

Na tom planu, pored niza mjera, uspostavlja se Nacionalni okvir kvalifikacija koji omogućava da obrazovanje bude u većoj mjeri usaglašeno sa potrebama tržišta rada, odnosno da se obezbijedi upisna politika usklađena sa zahtjevima poslodavaca. Posebna pažnja posvećuje se poboljšanju obrazovne ponude u sektorima koji su od strateškog značaja za Crnu Goru kao što su turizam, poljoprivreda, energetika i građevinarstvo.

Preduzetništvo, kao jedna od ključnih kompetencija, uvodi se u sve nivoe obrazovanja, imajući u vidu da škola, u saradnji sa okruženjem, ima veoma značajnu ulogu u oblikovanju preduzetnika i razvijanju preduzetničkih vrijednosti.

Sa predstavnicima poslodavaca se sprovode aktivnosti koje imaju za cilj animiranje mladih da se upisuju u škole koje obrazuju kadar čije kvalifikacije odgovaraju današnjim, ali i projektovanim, budućim potrebama tržišta u Crnoj Gori, kako bi imali izvjesnije zaposlenje nakon završetka nivoa obrazovanja.

2. Mr ALEKSANDRA VUKOVIĆ, Univerzitet Mediteran:

Na Univerzitetu Donja Gorica realizujemo poslijediplomske master studije koje su se u početku zvale Ženske studije, danas su to Rodne studije i prvi smo univerzitet u Crnoj Gori koji je osmislio ovakav studijski program. U tome su nam pomogle profesorke beogradskih i zagrebačkih fakulteta. Polaznice ovoga studijskog programa su malobrojne, svake godine upišemo dvije do tri kandidatkinje. Naglašavam da su u pitanju žene, jer do sada nijesmo imali zainteresovanoga muškog kandidata. S obzirom na važnost ovoga studijskog programa za edukaciju građana Crne Gore kada je riječ o rodnim pitanjima, zanima nas možemo li računati na podršku ministarstva koje vodite ukoliko se zna da je organizovanje ovoga studijskog programa skupo i neisplativo, a naš Univerzitet ga bez obzira na to svake godine uredno organizuje, čak i ako je zainteresovan samo jedan kandidat. Svjesni neophodnosti buđenja rodne svijesti na crnogorskim univerzitetima, imamo želju da istrajemo u ovome poduhvatu dovodeći najznačajnije predavače iz regiona, bez obzira na troškove kojima smo izloženi. Voljeli bismo da nam pomognete u tome.

Odgovor na pitanje dala je Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete:

Kao i u odgovoru od prošle godine postavljeno na istu temu, ponavljamo da je veoma dobro što u Crnoj Gori postoji jedan ovakav studijski program, koji može da unaprijedi znanja polaznika u oblasti rodne senzitivnosti kao važnog društvenog pitanja.

Savjet za visoko obrazovanje nakon dobijanja mišljenja Savjeta za kvalifikacije sprovodi postupak akreditacije studijskog programa. Kroz postupak akreditacije pored procjene standarda kvaliteta cijeni se, između ostalog, primjerenost programa tržištu rada.

Dakle, ustanova sama procjenjuje održivost i atraktivnost programa, a jedno od rješenja je i inoviranje programa uz konsultaciju sa svim zainteresovanim stranama.

Napominjemo da prema Zakonu o visokom obrazovanju studenti na privatnim ustanovama visokog obrazovanja za studijske programe od javnog interesa mogu sticati sredstva iz Budžeta Crne Gore.

3. JELENA GRUPKOVIĆ, Crnogorsko-Američko udruženje studenata (MAYAA):

Uskoro će 40 godina od osnivanja Univerziteta Crne Gore, čime objašnjavate činjenicu da nikada na čelu ove institucije se nije našla niti jedna žena. Svi dosadašnji rektori su bili muškarci.

Odgovor na pitanje dala je Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete:

Izbor rektora je regulisan Zakonom o visokom obrazovanju i Statutom Univerziteta Crne Gore. Upravni odbor Univerziteta bira rektora/ku, iz reda redovnih profesora/ki, na prijedlog Senata. Način izbora rektora/ke, odnosno prorektora, ovlaštenja, trajanje mandata i druga pitanja bliže se uređuju Statutom Univerziteta CG. Rektor/ka se bira na period od tri godine, sa mogućnošću još jednog uzastopnog izbora.

Rektor/ka ne može istovremeno vršiti dužnost dekana/nice, direktora/ice organizacione jedinice Univerziteta ili imati bilo koju drugu rukovodeću funkciju na Univerzitetu.

Akademski zajednica ima autonomiju predlaganja kandidata i izbora rektora i to radi prvenstveno na osnovu stručnih, profesionalnih kvaliteta kandidata.

Pravo kandidovanja za funkciju rektora/ke imaju svi redovni profesori Univerziteta Crne Gore, bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Prihvatanje kandidature je stvar sopstvenog izbora.

Ministru ekonomije

1. TANJA BAKALBAŠIĆ, Hrvatska građanska inicijativa:

Koje mjere Vlada namjerava poduzeti kako bi se pospješilo žensko preduzetništvo koje je sada na veoma niskom nivou?

Odgovor na pitanje dala je Nina Vujošević, generalna direktorka Direktorata za razvoj Ministarstva ekonomije:

Vlada Crne Gore je, Programom rada za III kvartal 2014. godine predvidjela usvajanje Strategije razvoja ženskog preduzetništva za period 2015-2019. godina. Cilj predmetne Strategije je jačanje uloge žena, podsticanje ženskog preduzetništva i poslovnog udruživanja žena. U procesu izrade Strategije i Akcionog plana za njeno sprovođenje, razmatraće se i mjere podrške daljem razvoju ženskog preduzetništva.

Kada je riječ o aktuelnim programima podrške preduzetništvu, odnosno ženskom preduzetništvu, oni se realizuju preko više institucija. Preko Ministarstva ekonomije, realizuju se programi poput Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori", gdje se preduzećima udruženim u klaster dodjeljuje državna pomoć u iznosu do 10.000 EUR (bez PDV-a) ili do 70% vrijednosti investicije u nabavku porizvodne opreme. U dosadašnjem periodu dodjele pomoći kroz ovaj Program, oko 25% dodijeljene pomoći se odnosilo na klaster čiji su članovi preduzeća čiji su vlasnici ili rukovodioci žene. Po Programu vaučerskih šema za inovacije, u 2013. dodijeljena je pomoć za 16 preduzeća od kojih se blizu 50% odnosi na Sjeverni region.

U toku 2013. godine je, preko ZZZ isfinansirano 52 kredita za nezaposlena lica ukupne vrijednosti 285.000E. Nosioci 44,2% realizovanih kredita su žene (23 projekta u vrijednosti od 130.000E). Isfinansirana su i 4 projekta za preduzetnike i sva 4 projekta su namijenjena preduzetnicama tj. nosioci projekta su osobe ženskog pola.

IRF je u periodu 2011-2013. za žene u biznisu odobrio ukupno 28 kredita u iznosu od blizu million EUR. Za žene u biznisu iz Sjevernog regiona kamatna stopa je niža za 1 pp u odnosu na kamatnu stopu po kojoj IRF dodjeljuje kredite na ostalim područjima Crne Gore.

Kada je riječ o aktivnostima planiranim u 2014. godini, u okviru projekta "Unapređenje konkurentnosti MSP u Crnoj Gori kroz razvoj klastera" iz IPA 2011, koji je upravo otpočeo i realizovaće se do kraja 2015. godine, predviđena je tehnička pomoć za unapređenje rada klastera i mreža u Crnoj Gori sa posebnim naglaskom na Sjeverni region i manje razvijene opštine. Podrška u okviru projekta će takođe obuhvatiti i preduzeća u klasterima kojima rukovode žene.

Minsitarstvo ekonomije/Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je jedan od učesnika u projektu "Podrška razvoju potencijala žena u ruralnom području" koji se realizuje iz IPA fondova za prekograničnu saradnju sa Albanijom.

Takođe, prema Programu rada Vlade za 2014. godinu, Ministarstvo ekonomije će u I kvartalu predložiti "Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja", koji će se odnositi na podršku MSP za uvođenje standarda. Pri tome će prednost pri dodjeli državne pomoći (do 5.000 EUR) po aplikaciji imati preduzeća sa Sjevera, kao i preduzeća čiji su vlasnici rukovodioci žene.

Pored navedenog, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će i u 2014. odobravati kredite za žene u biznisu do maksimalno 200.000,00 € a minimalni iznos 10.000,00 €, sa kamatom od 4,5% na godišnjem nivou, rokom do 8 godina, uz grace period do 2 godine. Posebni uslovi kredita odnose se za projekte koji se realizuju u opštinama na sjeveru Crne Gore, u Nikšiću, Ulcinju i na Cetinju, kamatna stopa iznosi 3,5%

na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamate. Drugi vid kreditiranja za program podrške ženama u biznisu je kreditiranje preko poslovnih banaka.

Takođe, Zakonom o budžetu za 2014. godinu u okviru sredstava Zavoda za zapošljavanje planirana su sredstva u iznosu od 200.000,00 € koje se odnose na kreditiranje samozapošljavanja u skladu sa programom rada Vlade kao i dodatna sredstva za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja, a koja se dodatno mogu smatrati kao povoljni uslovi za razvoj preduzetništva.

Uslovi kredita:

- iznos odobrenog kredita po novozaposlenom radniku je do 5.000 €,
- maksimalni iznos kredita je 15.000 € - za 3 novootvorena radna mjesta,
- grace period je godinu dana,
- kredit se vraća u polugodišnjim anuitetima,
- rok povraćaja sredstava je tri godine za nezaposlena lica i dvije godine za mala preduzeta i preduzetnike,
- kamatna stopa na godišnjem nivou je 3% za projekte čiji su nosioci nezaposlene žene i projekte koji se realizuju u manje razvijenijim opštinama i 4% za projekte koji se realizuju u razvijenijim opštinama.

2. VENERANDA DJONAJ, Forca:

Koji su planovi ili aktivnosti koje je Vlada Crne Gore u svojoj agendi predvidjela da preuzme za 2014. godinu s ciljem poboljšanja socio-ekonomskih uslova života, to jest standarda građana Crne Gore, s posebnim akcentom na područja gdje živi albansko stanovništvo kao najnerazvijenija područja u Crnoj Gori?

Odgovor na pitanje dala je Nina Vujošević, generalna direktorka Direktorata za razvoj Ministarstva ekonomije:

Jedan od osnovnih ciljeva Strategije regionalnog razvoja Crne Gore i Zakona o regionalnom razvoju je ostvarenje ravnomjernijeg regionalnog razvoja svih jedinica lokalne samouprave i regiona.

Radi realizacije ključnih ciljeva i prioriteta Strategije regionalnog razvoja u 2014. godini, značajno je povećan kapitalni budžet za 2014. godinu, i to za usmjeravanje sredstava u realizaciju projekata iz oblasti saobraćajne, osnovne i poslovne infrastrukture. Od ukupnog iznosa sredstava u okviru Kapitalnog budžeta, oko 102 miliona € za 2014. godinu, planirano je da se preko Direkcije javnih radova i Direkcije za saobraćaj i više od 50% ovih sredstava realizuje na razvojne projekte u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama. Ovdje spada i dio projekata koji će se realizovati na područjima gdje živi albansko stanovništvo, a to su: Rekonstrukcija gradskog vodovoda u Rožajama, Izgradnja seoskog vodovoda u Loznici-Rožaje; izgradnja kanizacionih mreža u Plavu i Rožajama; izgradnja dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju u Rožajama; Rekonstrukcija lokalnog puta Rožaje - Štedin; izgradnja O.Š. u Baću-Rožaje; Izgradnja 2.5 km lokalnih puteva i sanacija gradskih saobraćajnica u Rožajama; izgradnja II faze obilaznice Rožaje; izgradnja sportskih sala u Murini i Gusinju; rekonstrukcija ulice Plav-Vojno selo-Gusinje, dionica Jezerska ulica -Vojno selo; izgradnja 2.5 km lokalnih puteva i sanacija gradskih saobraćajnica u Plavu i Gusinju; sanacija lokalnog puta Gusinje -Grebaje; regulacija korita rijeke Grnčar uzvodno od mosta na ulazu u Gusinje i izgradnja pješačkog mosta; regulacija Jeseničke rijeke- opština Plav i sanacija vodovoda; sanacija 2.5 km lokalnih puteva u Ulcinju; sanacija lokalnog puta u Štoju; rekonstrukcija puta Kruče-Ulcinj; sanacija klizišta Kruče-Ulcinj; rekonstrukcija puta Tuzi-Vitoja i drugi.

Pored navedenih projekata, u 2014. godini se planira i realizacija razvojnih projekata u oblasti energetike, poljoprivrede, turizma i upravljanja otpadom i otpadnim vodama, kao ključnih oblasti koje treba da doprinesu smanjenju regionalnih razlika u Crnoj Gori ubrzanom razvoju države u cijelini.

U cilju realizacije prioriteta iz Strategije regionalnog razvoja, kao i ukupnih razvojnih prioriteta, Vlada Crne Gore će se i dalje aktivno baviti unapređenjem poslovnog ambijenta u cilju povećanja investicija u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama. Nastaviće se realizacija programa podrške razvoju malih i srednjih preduzeća kroz regionalnu državnu pomoć, imajući u vidu da je dosadašnji program dao konkretne pozitivne efekte. Ovi efekti ogledali su se u povećanju proizvodnih kapaciteta, očuvanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta u podržanim preduzećima, naročito onima koja posluju u

klasterima (gdje u programima državne pomoći prednost u bodovanju kod dodjele sredstava imaju preduzeća sa Sjevera i manje razvijenih opština, a javni poziv u okviru jendog od ovih programa za pomoć preduzećima do 10000 € je u toku). Nastavkom mjera podrške razvoju malih i srednjih preduzeća preko Ministarstva ekonomije, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja (naročito kroz Agrobudžet i MIDAS), Zavoda za zapošljavanje i Investiciono razvojnog fonda (koji je u svakom od 15 programa podrške, planiranih u 2014. godinu, pruža posebnu stimulaciju za sve aplikante iz Sjevernog regiona i manje razvijenih opština u vidu smanjenja kamatne stope na odobrene kredite za 0.5- 1%, uz dodatni podsticaj smanjenja kamate za 1 - 1.5% za sva preduzeća koja kroz kreditiranu investiciju zaposle više od 5 radnika), očekuje se dalji rast broja malih i srednjih preduzeća kao i povećanje broja zaposlenih u 2014. godini, naročito u manje razvijenim opštinama. Takođe, ovih dana je započeo i projekta podrške malim i srednjim preduzećima udruženim u klustere koji se finansira iz IPA fondova, gdje je poseban akcenat stavljen na podršku preduzećima iz manje razvijenih opština (poput npr. proizvođača maslinovog ulja iz Ulcinja).

Vlada Crne Gore u 2011. godini usvojila je i „Program podsticaja razvoja biznisa“ kojim želi podstaći razvoj mikro i malih proizvodnih preduzeća, povećanje zaposlenosti u manje razvijenim opštinama, kao i aktiviranje kapitala domaćih i inostranih investitora koji bi prepoznali interes za sprovođenje i unapređenje ovog projekta. Program je kreiran u cilju daljeg razvoja biznis zona u Crnoj Gori.

Sve navedene aktivnosti i projekti doprinose unapređenju osnovne i poslovne infrastrukture i jačanju konkurentnosti manje razvijenih područja. Pored toga, početak radova na izgradnji, kapitalnog projekta, auto puta Bar-Boljare i završetak putnog pravca Gusinje-Podgorica sigurno će dodatno stimulisati stanovništvo tog područja da aktivnije, kroz svoje preduzetničke ideje, koristeći dostupne podsticaje, koriste raspoložive resurse i na taj način obezbijede bolji kvalitet života.

Takođe, trenutno je u izradi predlog Strategije regionalnog razvoja 2014-2020. godina, koji Vlada prema Programu rada treba da usvoji u II kvartalu 2014. godine. U izradi ove Strategije su u posebnom fokusu prioriteti i mjere za njihovu realizaciju u manje razvijenim opštinama.

Ministru za ljudska i manjinska prava

1. MAJA RAIČEVIĆ, Centar za ženska prava:

Svjedoci smo slabljenja kapaciteta Odjeljenja za rodnu ravnopravnost koje su u proteklih 6 mjeseci napustile 3 osobe koje su se godinama edukovale za rad u tom Odjeljenju, među njima i šefica Odjeljenja. Ova situacija je u suprotnosti sa mjerom 3.6.2.1 navedenom u Akcionom planu za implementaciju poglavlja 23, a koja se odnosi na obavezu jačanja kapaciteta Odjeljenja za rodnu ravnopravnost, na način što će se broj zaposlenih do marta 2014. povećati za jednu osobu, a do 2017. za 2. Pri tome se navodi da nedostaju samo budžetska sredstva za upošljavanje jedne osobe. S obzirom da nije u pitanju nedostatak sredstava, koji su razlozi za ovako zabrinjavajuću situaciju u Odjeljenju koje se, umjesto da ima najmanje četvoro zaposlenih kako predviđa Akcioni plan, praktično nalazi pred gašenjem? Molim za preciznu informaciju o tome koje mjere i u kojim rokovima ćete ih preduzeti da ispunite navedenu mjeru 3.6.2.1 t.j ojačate kapacitete Odjeljenja i angažujete osobu koja će njime rukovoditi, kao i zašto su nevladine organizacije, protivno preporuci UN CEDAW Komiteta, ponovo isključene iz procesa izrade periodičnog CEDAW izvjestaja?

Odgovor na pitanje dao je dr Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava:

U Odjeljenju za poslove rodne ravnopravnost bila su zaposlena dva izvršioca i to na radno mjesto načelnika/ice i samostalnog/e savjetnika/e II. Ovi izvršioci u međuvremenu, prešli su na nova radna mjesta u druge državne organe.

- Odlaskom pomenutih izvršilaca, unutrašnjom preraspodjelom poslova, pojednini službenici u Ministarstvu, pored obavljanja poslova radnog mjesta na koje su raspoređeni, profesionalno i odgovorno obavljali su i sve poslove iz djelokruga Odjeljenja, tako da su sve aktivnosti vezane za oblast rodne ravnopravnosti uspješno odrađene i nije bilo kašnjenja u njihovoj realizaciji. U aktivnostima koje su se odnosile na pitanja rodne ravnopravnosti, učestovali su i volonteri/nke (2-3) koji/e su sa Ministarstvom sklopili ugovore o volontiranju.

U toku je sprovođenje zakonske procedure popunjavanja navedenih radnih mjesta putem internog oglasa.

U skladu sa Akcionom planom za implementaciju poglavlja 23, Ministarstvo će u toku ove godine stvoriti uslove i za zapošljavanje još jednog izvršioca u cilju dodatnog jačanja kapaciteta Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti.

Što se drugog dijela pitanja, a koje se odnosi na Izvještaj o ispunjavanju preporuka CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija (sadržanih u paragrafima 19-23 Liste konkretnih predmeta i pitanja CEDAW /C/MNE/Q/1/Add.1) i prigovor da NVO nijesu bile uključene u proces njegove izrade, informišemo da su u ovom Izvještaju inkorporirane sve aktivnosti koje su urađene u partnerstvu sa nevladinim organizacijama, uz puno uvažavanje doprinosa nevladinog sektora u realizaciji zadataka iz preporuka koje je CEDAW Komitet UN postavio Crnoj Gori.

Ministru zdravlja

1. DRAGANA ĐURKOVIĆ, Demokratska partija socijalista:

Koje aktivnosti Ministarstvo zdravlja preduzima na sprovođenju Strategije za reproduktivno i seksualno zdravlje, s posebnim akcentom na antenatalnoj zaštiti, odnosno zaštiti prije rođenja, i kako je Ministarstvo zdravlja reagovalo na činjenicu da je došlo do poremećaja u polnoj strukturi rođenih dječaka i djevojčica u Crnoj Gori?

Odgovor na pitanje dala je dr Mira Jovanovski Dašić, pomoćnica ministra zdravlja:

Prema podacima navedenim u istraživanju, koje je sproveo Populacijski fond UN, odnos između rođenih dječaka i djevojčica je 109 prema 100, a uobičajeni odnos u opštoj populaciji je između 102 i 104 rođena dječaka prema 100 rođenih djevojčica.

U patrijahalnim sredinama postoji dominantna želja da ima muškog potomka. Međutim, disbalans od 109/100 ne mogu objasniti ni biološki, ni socijalno – kulturološki – tehnološki faktori, već to upućuje na medicinski odabir pola.

Crna Gora je 2000. godine kroz normativni okvir zabranila zloupotrebu prenatalnog određivanja pola. Međutim, Ministarstvo zdravlja ima saznanja da parovi idu da rade prenatalne analize van Crne Gore, odnosno u zemlje gdje su propisi liberalniji.

Remećenje ravnoteže među polovima nije samo problem zdravstvenog sistema. Ovo je društvena pojava na kojoj svi moramo da radimo.

Aktivnosti preduzete od strane Ministarstva zdravlja

- Sprovođen nadzor nad ustanovama gdje se sprovode aktivnosti humane reprodukcije
- Ustanove gdje se sprovode aktivnosti humane reprodukcije dostavile izvještaj o radu
- Ustanove popunile upitnik na osnovu koga bi se mogle prepoznati aktivnosti u smislu nemedicinskog odabira pola
- Komisija za ART (Asistirane Reproductive Tehnologije) je sada funkcionalna
- Unaprijeđena saradnja sa NVO i međunarodnim organizacijama.
- Kroz aktivnosti zdravstvene mreže Jugoistočne Evrope (SEEHN) tokom crnogorskog predsjedavanja mrežom potpisan Sporazum o saradnji sa UNFPA
- Takođe u okviru »Strategije za reproduktivno i seksualno zdravlje« i Akcionom planu 2014-2015. godine u toku izrade protokola za normalan porođaj a u planu su u okviru antenatalne zaštite i izrada kliničkog vodiča o redovnim kontrolama tokom vođenja trudnoće kao i edukacije trudnica.

Ministru rada i socijalnog staranja

1. NINA KOLENOVIĆ, SOS telefon Plav:

Zašto se pravi razlika između sjevera i juga, kada je u pitanju nasilje nad ženama, jer je u našem gradu, nasilje mnogo izraženije nego u drugom dijelu države? Po tom pitanju šta Vi zajedno sa nama možete preduzeti, kako bi se stanje poboljšalo?

Odgovor na pitanje dao je Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

Shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, Centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ i ustanova koji se bave zaštitom dužni su da bez odlaganja, pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima. Ovi organi i ustanove dužni su da vode brigu o svim potrebama žrtve i omoguće pristup svim oblicima pomoći i zaštite. Zakon propisuje plan pomoći žrtvi, na način da Centar za socijalni rad obrazuje stručni tim od predstavnika te ustanove, organa i službi lokalne uprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice, radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu sa njenim potrebama i izborom. Plan pomoći žrtvi posebno sadrži mjere koje je potrebno preduzeti u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita. Ako je žrtva djeteta, plan pomoći žrtvi sadrži i mjere za zaštitu djeteta u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi. Radi sprovođenja ovih aktivnosti, stručni tim može obrazovati i drugi organ, ustanova ili organizacija koja se bavi zaštitom.

U okviru 10 Centara za socijalni rad, formirani su multidisciplinarni timovi, koji pružaju potpunu i koordiniranu zaštitu žrtvama porodičnog nasilja. Praksa je pokazala da postoji realna potreba za postojanjem multidisciplinarnih timova za zaštitu od nasilja u porodici. To pokazuje stalno povećanje broja prijavljenih slučajeva Centrima za socijalni rad, odnosno broj slučajeva u završnim i tekućim procedurama.

U Crnoj Gori postoje tri skloništa za žene i djecu žrtve nasilja koje vode nevladine organizacije (Podgorica, Nikšić i Pljevlja) i jedna javna ustanova u Bijelom Polju za podršku porodici u kojoj se smještaju žene i djeca žrtve nasilja. Povodom 25. novembra — Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama 2012. godine, Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada i NVO Sigurna ženska kuća otvorili su Sklonište za žrtve porodičnog nasilja. Na taj način Glavni grad Podgorica je ustupio na privremeno korišćenje kuću kojom će rukovoditi NVO Sigurna ženska kuća. NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić je, u cilju bolje zaštite žena i djece žrtava nasilja, u partnerstvu sa Opštinom Nikšić 2010. pokrenuo inicijativu za izgradnju skloništa za žene i djecu žrtve nasilja. Građevinsku parcelu za izgradnju skloništa je obezbijedila Opština Nikšić a izgradnja je u završnoj fazi. U 2012. je opremljeno i otvoreno sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u Pljevljima koju vodi NVO Bona Fide. Podršku za opremanje skloništa obezbijedile su i državne institucije. I pored navedenog, potrebno je raditi na otvaranju dovoljnog broja servisa za žene i djecu žrtve nasilja, vodeći računa o regionalnoj pokrivenosti.

2. IVANA PRNJAT, Savez sindikata Crne Gore:

Da li Ministarstvo rada planira, u okviru najavljenih izmjena i dopuna Zakona o radu, da definiše i rad van tradicionalnog kancelarijskog prostora tj. rad na daljinu?

Odgovor na pitanje dao je Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja:

Zakon o radu ("Službeni list CG", br.49/08,59/11,66/12) je propisao u okviru poglavlja "Vrste ugovora o radu" više oblika ugovora o radu, pa je pored ugovora o radu direktora, ugovora o radu za obavljanje poslova sa povećanim rizikom, ugovora o radu sa nepunim radnim vremenom, propisao da se može zaključiti i ugovor o radu za obavljanje poslova kod kuće. U pitanju je posao čija priroda dopušta da se može organizovati njegov rad i kod kuće tako da se članom 32 ovog zakona omogućava poslodavcu da organizuje takav rad.

Kod kuće se mogu obavljati oni poslovi koji spadaju u djelatnost poslodavca ili su neposredno povezani sa tom djelatnošću.

Kolektivnim ugovorom kod poslodavca utvrđuju se uslovi i način obavljanja rada kod kuće i ostvarivanja prava i obaveza koji proizilaze iz ovakve vrste ugovora o radu. Zaposleni koji obavlja rad kod kuće ima ista prava i obaveze kao zaposleni koji obavlja rad u poslovnim prostorijama poslodavca.

Kada je u pitanju radno vrijeme za obavljanje rada kod kuće, ono se može utvrditi na osnovu unaprijed utvrđenog kvaliteta rada po jedinici vremena.

Poslodavac je dužan da vodi evidenciju o radu kod kuće i ima obavezu da o tome obavještava nadležni organ inspekcije rada. Inspekcija rada može zabraniti poslodavcu obavljanje rada kod kuće kada postoji neposredna opasnost za život i zdravlje zaposlenih i ako taj rad ugrožava životnu okolinu.

Međutim, iako je Zakon o radu propisao mogućnost zaključivanja ugovora o radu za obavljanje poslova kod kuće, prema informaciji nadležne inspekcije rada takvi ugovori nijesu zaživjeli u praksi, odnosno inspekcija rada nije tokom vršenja svog nadzora evidentirala da su angažovana lica za rad kod kuće niti su poslodavci prijavili postojanje takvih ugovorno radnih odnosa.

**

U toku sjednice dr Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava dao je odgovor na pitanja ambasadorke Ukrajine Oksane Sljusarenko, u vezi zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja i nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Ambasadorka je informisala učesnike/ce sjednice da kao redovna članica Nacionalne akademije nauka Ukrajina priprema knjigu o političkom položaju žena Balkana i Ukrajine, i da će knjiga biti objavljena tokom 2014. godine.

Nakon dobijenih odgovora na postavljena pitanja prisutne je pozdravio predsjednik Kluba poslanika Pozitivna Crna Gora Mladen Bojanić i predsjednica Skupštine opštine Herceg Novi Danijela Đurović.

Predsjednica Odbora je, zaključujući sjednicu, konstatovala da su predstavnici Vlade odgovorili na 22 pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija i predstavnica civilnog društva, kao i da sjednici nijesu prisustvovala, a time i iskoristile mogućnost postavljanja pitanja, predstavnice ženskih grupa Srpske nove demokratije (NOVA) i Pokreta za promjene, kao i predstavnica oindacije za stipendiranje Roma.

Sjednici Ženskog parlamenta prethodilo je otvaranje izložbe na temu "Put do ljubavi" u holu Skupštine Crne Gore, na kojoj su izloženi radovi djece sa intelektualnim smetnjama i djece iz redovne populacije iz likovnog ateljea "Znam put" koja rade pod mentorstvom prof. Mirka Dragovića. Predsjednica se zahvalila djeci i njihovom mentoru na uloženom trudu i odluci da radove poklone učesnicima/ama Ženskog parlamenta.

Sjednica je završena u 13 sati i 50 minuta.

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković,s.r.

PREDSJEDNICA ODBORA
Nada Drobniak,s.r.